

Ailenin Dini Tutum ve Davranışlarının Çocuğun Dini Tutum ve Davranışlarına Etkisi: Diyarbakır Örneği*

Öz: Bu çalışmada ailedeki yetişkinlerin sahip oldukları davranış örüntülerinin çocuğun dini inanç, tutum ve davranışlarında etkisinin olup olmadığının tespit edilebilmesi amaçlanmaktadır. Bunun için dini konular ile ilgili belirlenen öğrenci ve aile özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Bu amaçla "Çocuğun Din Eğitiminde Anne-Babanın Etkisi: Diyarbakır Örneği" isimli anket formu hazırlanmış ve Diyarbakır'ın dört merkez ilçesindeki sekiz ilköğretim okulunun üçüncü sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara bakıldığında, öğrencilerin evlerinde yemeklerden sonra dua okunma sıklığı arttıkça annelerine ve babalarına dini konularda soru sorma sıklığının da arttığı tespit edilmiştir. Dua ve sureleri annesinden ve babasından öğrendiğini belirten öğrenciler, dini konularda annelerine ve babalarına daha sık soru sormuşlardır. Anne ve babanın çocuğuna nasihatte bulunma yoğunluğu arttıkça, çocukların Kur'an okumayı bilme düzeyi, Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme düzeyi ve evde yemeklerden sonra dua okunma yoğunluğu artış göstermiştir. Annenin ve babanın dini bağlılık düzeyi arttıkça, öğrencinin oruç tutmayı isteme düzeyi de artmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Aile, Anne-Baba, Çocuk, Çocuğun Din Eğitimi.

Fatih
ÖZKAN**

The Effect of Religious Attitudes and Behavior of the Family on the Religious Attitude and Behavior of the Child: Diyarbakir Example

Abstract: In this study, it is aimed to determine how the behavior patterns of the adults in the family affect the child's religious beliefs, attitudes and behaviors. For this, it will be investigated whether there is a statistically significant relationship between the determined student and family characteristics related to religious subjects. For this purpose, a questionnaire called "The Impact of Parents in the Religious Education of the Child: Diyarbakir Example" was prepared and applied to the third grade students of eight primary schools in four central districts of Diyarbakir. According to the results obtained, it has been determined that as the frequency of reading the prayers after the meals increases in the students' houses, the frequency of asking their parents about religious matters is increased. Students who stated that they learned prayers and surahs from their mothers and their fathers, asked their mothers and their fathers more frequently in religious matters. As the frequency with which the mother and father informed the child increased, the level of children's ability to read the Qur'an, the level of wanting to fast in the month of Ramadan, and the frequency of reading prayers after eating at home increased. As the level of religious commitment of the mother and father increased, the level of the student's desire to fast also increased.

Keywords: Religious Education, Family, Parents, Child, Child's Religious Education.

* Bu çalışma, Fatih Özkan'ın Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2011'de bitirdiği "Çocuğun Din Eğitiminde Anne-Babanın Etkisi: Diyarbakır Örneği" adlı yüksek lisans tezinin verilerinden üretilmiştir.

** Arş. Gör., Dicle Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim Dalı. E-Posta: fatih.ozkan@dicle.edu.tr - ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5774-7664>

Giriş

İnsan davranışlarının gerekçeleri bilim adamlarını epey meşgul etmiştir. Bilim adamları, bu davranışların altında yatan sebepleri anlamak için hayvanlar üzerinde türlü deney ve gözlemler yapmışlar, bu davranışların nedenlerini açıklayan teoriler geliştirmişlerdir. Hayvanlar üzerinde yaptıkları deneyler aracılığıyla daha kompleks olan insan davranışlarını açıklamaya çalışan davranışçı bilim adamlarının kuramlarının davranışların oluşumunu açıklamada yetersiz kaldığını düşünen bilim adamları, davranışların altında sosyal faktörlerin olduğunu iddia eden sosyal öğrenme kuramını ortaya atmışlardır. Bu kurama göre insan davranışları bireysel, çevresel ve davranışsal faktörlerin karşılıklı etkileşimiyle ortaya çıkar. İnsanın sergilediği birçok davranış, diğer insanların yaptıkları davranışları gözlemleme ve onları modelleme yoluyla kazanılır. Sosyal öğrenme kuramı, insanın çevresindeki insanların davranışlarını gözlemleyip, bu gözlemin sonuçlarına göre davranışını şekillendirdiğini iddia etmektedir. Burada insanın çevresindeki insanların davranışlarına göre şekillendirdiği davranış bellekte saklanır, gerektiğinde hatırlanır ve duruma uygun şekilde ortaya çıkar. Yani insan davranışı, basit bir gözlem taklit mekanizması değil, daha karmaşık bilişsel süreçlerin bir ürünüdür.¹

Çocuğun davranışlarının büyük oranda içerisinde şekillendiği ve sosyal öğrenmenin ilk örneklerinin gerçekleştiği çocukluk dönemi, aile ortamında geçer. Bu dönemdeki çocuğun doğumla birlikte ilk gözlem çevresini oluşturan ailesi, genel hatlarıyla davranışlarını algıladığı ve uygun şekilde bu davranışları sergilediği bir ortamdır.²

Aile, nüfusu yenileme, milli kültürü bir sonraki nesle aktarma, terbiye kazandırma, çocukları sosyalleştirme gibi görevler üstlenen toplumun en küçük sosyal kurumudur.³ Ayrıca her üyesinin kendi benlik bilincini ve kişiliğini şekillendirdiği, diğer üyelerine kan, evlilik veya evlatlık yoluyla bağlı olan, toplumun temeli kabul edilen ve aynı çatı altında yaşayan sistemli bireyler grubudur.⁴ Diğer taraftan aile, toplumun sahip olduğu kültürel ve dini zenginliklerin kuşaktan kuşağa aktarımının sağlandığı, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb.

- 1 İsa Korkmaz, "Sosyal Öğrenme Kuramı", Eğitim Psikolojisi (Gelişim-Öğrenme-Öğretim) içinde, ed. Binnur Yeşilyaprak (Ankara: Pegem Akademi, 2017), 247-249.
- 2 Fatma Tezel Şahin ve Fatma Nilgün Cevher, "Türk Toplumunda Aile-Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış," *ICANAS* 38, (Ankara: 10-15 Eylül 2007), 776.
- 3 Halit Ertuğrul, *Ailede ve Okulda Çocuk Eğitimi*, (İstanbul: Nesil Yayınları, 2008), 15.
- 4 Halil Apaydın, "Aile İçi İletişimin Çocuğun Dinsel Gelişimine Etkisi," *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (2001): 320.

yönleri bulunan toplumsal bir birim,⁵ aynı zamanda çocuğun ilk davranış örneklerini izlediği, aile efradından gördüğü bu davranışlardan bir kısmını alışkanlıklara dönüştürdüğü bir karakter okuludur.⁶

Aileyle çocuk arasındaki etkileşimin çocuğun aile içindeki yerini belirlediğini iddia eden Yavuzer'e göre çocuk, ilk sosyal deneyimlerini aile içinde yaşar, toplum içinde nasıl davranması gerektiğini, alkış alan veya kaş çattıran davranışları, kişiliğini oluşturan davranış modelini, hep aile üyelerini taklit ederek öğrenir.⁷

Tekin, ana-babaların birer ilk muallim olarak çocuklar üzerinde silinmesi zor izler bırakan tesire sahip olduklarını ifade etmiştir.⁸ Çocuğun gelişimi ve yetişmesinde anne-babanın rolünün önemli olduğunu hatırlatan Erdil, dünyaya geldiğinde çocuğun ilk gördüğü insanın annesi olduğunu ve çocuğun en çok annesinin tesiri altında kaldığını ifade ettikten sonra, George Herbert'in "iyi bir anne yüz öğretmene bedeldir" sözünü aktarmıştır.⁹

Çocuğun dini davranışlarını değerlendiren Yavuz'a göre, çocuğun dini gelişimi, bedeni, zihni ve ruhi gelişimi içinde, duruma göre biçimlenecek ve anlam kazacaktır. Böylece kişinin dini inancının temelleri, büyük ölçüde çocukluk döneminde atılmış olacaktır.¹⁰

Çocuğun din eğitimi etki eden faktörler üzerine yapılan araştırmalarda çocuğun yakınlarının en belirgin faktör olduğu hususunda ittifak edildiğini söyleyen Vergote, sosyolog Wach'ın, hangi kültür olursa olsun yetişkinlerin dini tavırlarının, çocukların dini tavırlarına, içinde yaşadıkları ortama ve özellikle aileye sıkı sıkıya bağlı olduğunu beyan ettiğini, sosyologların din psikolojisiyle aile psikolojisi arasında yakınlık bulduklarını ve dini tavırların teşekkülünde ailenin etkisinin baskın olduğunu ifade ettiğini aktarmıştır.¹¹

Dindarlığı etkileyen faktörler üzerinde gerçekleştirilen istatistiksel araştırma bulgularından hareketle Kurt, çocukların sosyo-kültürel kişiliğini etkileyen birincil

5 Hatice Araz, "Türk Aile Yapısında Aile İçi Dini İletişim Problemleri ve Bunların Çocuğun Din Eğitimi Etkileri" (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2007), 51-52.

6 Kemalettin Erdil, *Aile Okulu*, (Ankara: TDV Yayınları, 1991), 7.

7 Haluk Yavuzer, *Çocuk ve Suç*, (İstanbul: Altın Kitaplar Dizisi, 1982), 203-204.

8 Muhammet Ali Tekin, "Hadis Tekniği Açısından Fıtrat Hadisinin İnşası" (Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2008), 89.

9 Erdil, *Aile Okulu*, 30.

10 Kerim Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 1983), 26-27.

11 Antonie Vergote, "Çocuklukta Din," çev. Erdoğan Fırat, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22 (1978): 316.

sosyal çevre grubunun, kimliğin şekillenmesinde başlıca faktör olan aile olduğunu ifade eder. Kurt'a göre, yakın sosyal çevre içerisinde özellikle anne-babalar, çocuğun kâinatı kavrayış biçimini etkiler.¹²

Kasapoğlu'na göre, çocukların dini duygu ve düşüncelerinin erken veya geç, sağlıklı veya sağlıklı gelişimi, ailenin dindarlığı ile doğru orantılıdır. Ailenin dine yönelik tutumuna bağlı olarak, anne-baba çocuğun Allah'a inanmasına ve bağlanmasına da inançsız veya inkâr edici bir dini kimlik geliştirmesine de aracı olabilir. Aile ortamında dini konularda fazla bir şey bulamayan bir çocukta dini duygunun gelişimi gecikebilir, hatta din duygusu körelebilir. Anne-baba, dini değerleri gereksiz gören, dışlayan bir bakış açısına sahipse veya bu konuda ihmalkâr ise, çocuğun kimlik gelişimi süreci dini gelişim yönünden zayıf kalabilir. Anne-baba, dini değerlerle tanıştırmamak, dini model oluşturmamak, bu alanda yeterli rehberlik etmemek ya da dini değerlerle hayatı irtibatlandırmamak suretiyle çocuğun dini kimliğinin oluşmasını engelleyen bir ortam hazırlayabilir.¹³

Ay, çocuğun kişilik gelişimi sürecinde ailenin önemini dile getirirken, çocuğun kişiliğini en etkin biçimde geliştirebileceği, dini veya ahlaki karakter gelişimini sağlayabileceği elverişli bir aile çevresinin ve kendisine örnek alacağı eğitimcileri konumundaki anne-babasının, onun ihtiyaç duyduğu en önemli faktörlerden biri olduğuna değinmiştir.¹⁴

Binbaşıoğlu, çocukta sevgi duygusunun ailesiyle ve özellikle annesiyle ilişkileri sonucu uyandığını, bu sebeple çocuğun duygusal gelişiminde, sosyal ve ahlaki değerlerinin oluşumu ve şekillenmesinde ilk ve en önemli etkiyi annenin yaptığını ifade etmektedir.¹⁵

Çocuğun eğitiminde bu denli etkili olduğu düşünülen ailenin çocuğun dini tutum ve davranışlarının gözlemlenme sıklığına etkisinin olup olmadığı, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, anket formunda ifade edilen durumlara göre ailenin dini tutum ve davranışlarının çocuklarının dini tutum ve davranışlarıyla ilişkili

12 Abdurrahman Kurt, "Dindarlığı Etkileyen Faktörler," *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (2009): 3-4.

13 Abdurrahman Kasapoğlu, "Kur'an'a Göre Ailenin Din Eğitimi Görevi," *Diyanet İlmî Dergi*, 2 (2008): 10-11.

14 Mehmet Emin Ay, *Ailede ve Okulda Din Eğitiminde Mükâfat ve Ceza*, (İzmir: Nil Yayınları, 1994), 314-315.

15 Cavit Binbaşıoğlu, *Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları*, (İstanbul: MEB Yayınları), 45-46.

olup olmadığını tespit etmektir. Temel amaç çerçevesinde anket tekniği kullanılarak ailenin dini tutum ve davranışları ile çocuklarının dini tutum ve davranışlarını tespit etmeyi amaçlayan anket formu hazırlanmış ve Diyarbakır ilinin dört merkez ilçesinden ikişer ilköğretim okulunda öğrenim gören 3. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır.

Çalışmanın temel problemi çerçevesinde aşağıdaki alt problemlere cevap aranmaktadır:

- 1- Cinsiyet ile Kur'an okumayı bilme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 2- Cinsiyet ile din eğitimi alma durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 3- Din eğitimi alma durumu ile Kur'an okumayı bilme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 4- Din eğitimi alma durumu ile oruç tutmayı isteme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 5- Din eğitimi alma durumu ile evde yemeklerden sonra dua okunma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 6- Din eğitimi alma durumu ile annenin dini etkinliklere götürme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 7- Din eğitimi alma durumu ile babanın dini etkinliklere götürme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 8- Kur'an okumayı bilme düzeyi ile evde yemeklerden sonra dua okunma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 9- Evde yemeklerden sonra dua okunma sıklığı ile dini konularda annelerine soru sorma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 10- Evde yemeklerden sonra dua okunma sıklığı ile dini konularda babalarına soru sorma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 11- Anneden dua/sure öğrenme durumu ile dini konularda annelerine soru sorma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 12- Babalarından dua/sure öğrenme durumu ile dini konularda babalarına soru sorma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 13- Kur'an okumayı bilme düzeyi ile annelerinin nasihat etme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

- 14- Kur'an okumayı bilme düzeyi ile babalarının nasihat etme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 15- Oruç tutmayı isteme düzeyi ile annelerinin nasihat etme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 16- Oruç tutmayı isteme düzeyi ile babalarının nasihat etme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 17- Evde yemeklerden sonra dua okunma sıklığı ile annelerinin nasihat etme durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 18- Evde yemeklerden sonra dua okunma sıklığı ile babalarının nasihat etme durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 19- Oruç tutmayı isteme düzeyi ile annelerinin dini durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 20- Oruç tutmayı isteme düzeyi ile babalarının dini durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, korelasyonel araştırma desenleri temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Korelasyonel araştırmalarda, bazı ilişkilerin hangi düzeyde ve ne kadar var olduğunun belirlenmesi amaçlanır. Burada araştırmacı, mevcut olguları değiştirmeye çalışmadan, olgular arasında doğal olarak ortaya çıkan ilişkileri bulmaya ve tanımlamaya çalışır.¹⁶ Bu araştırmada, korelasyonel araştırma deseni kullanılarak; anket formundaki ifadelerle sınırlı olmak üzere, dini konular ile ilgili öğrenci (Kur'an okumayı bilme düzeyi, Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme düzeyi, din eğitimi alma durumu, dini konularda soru sorma sıklığı) ve aile özellikleri (evde yemeklerden sonra dua okunma sıklığı, çocuğunu dini aktivitelere götürme sıklığı, dini konularda nasihat etme sıklığı, dua ve sureleri öğrendiği kaynak, anne-babanın dini ibadetlerini yerine getirme düzeyi) arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

1.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır'da öğrenim gören üçüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya sadece üçüncü sınıf öğrencilerinin dâhil edilmesindeki amaç, bu öğrencilerin henüz okullarda Din Kül-

16 Şener Büyükoztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2017), 15.

türü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi almamış olması ve bu hususun aile kaynaklı din eğitiminin etkisi ile aileden gelen dini kültürün çocuğun tutum ve davranışlarına etkisinin tespit edilebilmesine imkân tanınmasıdır. Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile yapılan yazışmalar neticesinde, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır'daki toplam üçüncü sınıf öğrencisi sayısının 38606 olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Araştırmamanın evreninin tümüne ulaşmadaki zorluk nedeniyle örneklem olarak dört merkez ilçesi bulunan Diyarbakır'da, her merkez ilçeden ikişer ilköğretim okulunun üçüncü sınıf öğrencileri çalışmaya dâhil edilmiştir. Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi'nin (EARGED) izniyle, il merkezindeki 8 ilköğretim okulunun 3. sınıf öğrencilerine hazırlanan anket formunun uygulanması uygun görülmüştür. Çalışma için Yenişehir İlçesi'nden Cemil Özgür ve Hülya Tugay İ.Ö.O., Bağlar İlçesi'nden Eczacılar ve Nuriye Çelebi Eser İ.Ö.O., Sur İlçesi'nden Süleyman Nazif ve Ali Paşa İ.Ö.O. ve Kayapınar İlçesi'nden Şehit Polis Sabri Kun ve İMKB Hattat Hamit Aytaç İlköğretim okulları rastlantısal örneklem yoluyla belirlenmiştir. Çocuğun dini tutum ve değerlerinin şekillenmesinde ailesinin etkisinin tespit edilebilmesi amacıyla hazırlanan "Çocuğun Din Eğitiminde Anne-Babanın Etkisi Diyarbakır Örneği Anketi", örnekleme yukarıdaki şekilde oluşturan okullardaki üçüncü sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Örneklem seçimindeki yöntem ve teknikler doğrultusunda¹⁷ mevcut örneklemden 381 anket formunun cevaplandırılmış olması gerekirken, sekiz ilköğretim okulundan toplam 1175 öğrenci, alan araştırmasına dâhil edilmiş, 45 anket formu hatalı ve eksik doldurulduğu için analize dâhil edilmemiş, 1130 anket formu değerlendirmeye alınmıştır.

1.3. Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırmada belirlenen amaçlara ulaşılabilmesi için bir anket formu hazırlanması kararlaştırılmıştır. İlgili literatür incelenmiş ve Dilek ÜNAL'ın "Çocuğun Din Eğitiminde Ana-Baba Rollerini Bilecik Örneği" adlı yüksek lisans tez çalışması ve Süleyman ABANOZ'un "6-12 Yaş Arası Çocukların Dini ve Ahlaki Gelişimlerinde Anne ve Babaların Rolü (İzmir ve Sakarya Örneği)" adlı yüksek lisans tez çalışması incelendikten sonra 88 maddelik bir soru havuzu oluşturulmuştur. Alan uzmanları ve öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda havuzdan yararlanılarak 25 maddelik bir anket formu taslağı hazırlanmıştır. Taslağın kapsam geçerliliği için, Din Eğitimi, Din Sosyolojisi ve Eğitim Programları alanlarındaki uzmanların görüşlerine başvurulmuş ve öneriler çerçevesinde ifadelerden amaca uygun ol-

17 Ayhan Ural ve İbrahim Kılıç, *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*, (Ankara: Detay Yayıncılık, 2006), 49.

madığı düşünölen maddeler çıkarılmıştır. Anket uygulanmadan önce, anketin anlaşılabilirliğinin değerlendirilmesi için ilköğretim okullarında çalışan öğretmenler tarafından incelenmesi sağlanmış, öğretmenlerin önerileri doğrultusunda değişiklikler yapılmış ve anket formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

1.4. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmaya katılan öğrencilerle ilgili bilgiler ve ki-kare analizleri tablolar halinde sunulmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgilerine göre dağılımı yüzde-frekans analiziyle, araştırmanın genel amacı doğrultusunda, dini konular ile ilgili öğrenci ve aile özellikleri arasındaki ilişkiler de ki-kare analiziyle incelenmiştir. Ki-kare analizi için, beklenen değeri beşten küçük olan kategori sayısının, toplam kategori sayısının %20'sini aşmaması ve tüm kategorilerde bu değerin birden büyük olması gerekmektedir.¹⁸ Bu doğrultuda ki-kare analizi gerçekleştirilmeden önce veri sayısı dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda, az sayıda katılımcı bulunduran bazı gruplar, bir alt veya bir üst grup ile birleştirilerek analize dâhil edilmiştir. SPSS 25.0 istatistik paket programı kullanılarak veriler analiz edilirken sonuçlar, %95 güven düzeyinde ele alınmış ve $p < 0,05$ değerleri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

2. Bulgular

2.1. Çalışmada Elde Edilen Değişkenlerle İlgili Bulgular

Bu bölümde araştırmanın katılımcılarından elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Veriler çerçevesinde elde edilen analiz sonuçları tablolar halinde özetlenmiş ve açıklanmıştır.

Tablo 1: <i>Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı</i>		
Cinsiyet	f	%
Erkek	560	49,6
Kız	570	50,4
Toplam	1130	100

Araştırmaya katılan kız öğrencilerin sayısı 570, erkek öğrencilerin sayısı 560'tır. Kız öğrencilerin oranı (%50,4) ile erkek öğrencilerin oranının (%49,6) yaklaşık

18 Şener Büyükoztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2005), 148-149.

oranlarda olması, aynı oranlarda kız ve erkek öğrencinin araştırmaya katıldığını göstermektedir. Kız öğrencilerin sosyal araştırmalara genelde çekingen davranıp katılmadıkları düşünüldüğünde, kız öğrencilerin katılım sağlamaları ve görüşlerini beyan etmeleri araştırma için bir zenginliktir.

Tablo 2:
Öğrencilerin kardeş sayısına göre dağılımı

Kardeş Sayısı	f	%	Kardeş Sayısı	f	%
1	28	2,5	8	64	5,7
2	120	10,6	9	45	4
3	217	19,3	10	17	1,5
4	233	20,7	11	13	1,2
5	168	14,9	12	7	0,6
6	130	11,5	13	2	0,2
7	83	7,4	Toplam	1127	100
			Cevapsız	3	0,3

Ankete katılan öğrencilerin kardeş sayılarına bakıldığında, dört çocuklu ailelerin toplam öğrencilerin %20,7'lik en büyük oranını, üç çocuklu ailelerin öğrencilerin %19,3'ünü, üç ve dört çocuklu ailelerin de genel toplamın %40'ını oluşturduğu görülmektedir. Buna beş çocuklu aileler de eklenirse, ankete katılan öğrencilerin ailelerinin %54,9'unun üç, dört ve beş çocuklu ailelerden teşekkül ettiği anlaşılacaktır.

Tablo 3:
Öğrencilerin anne-babalarının eğitim durumuna göre dağılımı

Anne-Babaların Eğitim Durumu	Anne		Baba	
	f	%	f	%
Okur-yazar değil	536	49,0	227	20,8
İlkokul mezunu	313	28,6	406	37,2
Ortaokul mezunu	101	9,2	172	15,8
Lise ve dengi okul mezunu	78	7,1	120	11,0
Üniversite veya yüksekokul mezunu	66	6,0	167	15,3
Toplam	1094	100,0	1092	100,0
Cevapsız	36	3,2	38	3,4

Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumuna bakıldığında, öğrencilerin annelerinin yaklaşık yarısının, babalarının ise yaklaşık beşte birinin okur-yazar olmadığı görülmektedir. Ayrıca ilkökul mezunu annelerin oranının %28,6, ilkökul mezunu babaların oranının %37,2; ortaokul mezunu annelerin oranının %9,2, babaların oranının %15,8; lise ve dengi okul mezunu annelerin oranının %7,1, babaların oranının %11; üniversite veya yüksekökul mezunu annelerin oranının %6, babaların oranının %15,3 olduğu görülmektedir.

Tablo 4:

Öğrencilerin anne-babalarının mesleklerine göre dağılımı

Anne-Babaların Meslek Türü	Anne		Baba	
	f	%	f	%
İşçi	17	1,5	278	24,7
Memur	47	4,2	159	14,1
Emekli	3	3,	33	2,9
Ev hanımı/ Serbest	1057	93,5	354	31,4
Çalışmıyor	1	1,	233	20,7
Diğer	5	4,	70	6,2
Toplam	1130	100,0	99,7	100,0
Cevapsız			3	0,3

Öğrencilerden annesinin mesleğini işçi olarak belirtenler, öğrencilerin %1,5'ini, memur olarak belirtenler %4,2'sini, emekli olarak belirtenler %0,3'ünü, ev hanımı olarak belirtenler %93,5'ini, çalışmıyor olarak belirtenler %0,1'ini, diğer olarak belirtenler ise %0,4'ünü oluşturmaktadır. Burada annelerinin mesleğini ev hanımı olarak işaretleyenlerin %93,5'lik en büyük çoğunluğu teşkil ettiği anlaşılmaktadır.

Öğrencilerden babasının mesleğini serbest olarak belirtenler öğrencilerin %31,4'ünü, işçi olarak belirtenler %24,7'sini, çalışmıyor olarak belirtenler %20,7'sini, memur olarak belirtenler %14,1'ini, diğer olarak belirtenler %6,2'sini ve emekli olarak belirtenler ise %2,9'unu oluşturmaktadır. Öğrencilerin babalarının meslek kollarına bakıldığında, yaklaşık 1/3'ünün serbest meslekle uğraştığı, 1/4'ünün işçi olduğu, 1/5'inin çalışmadığı, %14,1'inin de memur olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5:
Öğrencilerin din eğitimi alıp almamalarına göre dağılımı

Din Eğitimi Alma Durumu	f	%
Evet, aldım	805	73,9
Hayır, almadım	285	26,1
Toplam	1090	100,0
Cevapsız	40	3,5

Araştırmaya katılan öğrencilerin, şimdiye kadar din eğitimi alıp almadığının sorulduğu soruya verdikleri cevapların dağılımına bakıldığında, %73,9'unun, herhangi bir şekilde din eğitimi aldıklarını, %26,1'inin ise, din eğitimi almadıklarını ifade ettiği görülmektedir. Buradan, öğrencilerin 3/4 gibi büyük bölümünün din eğitimi almış olduğu anlaşılmakta ve sonuç öğrencilerin yaşları ve eğitim kademeleri açısından dikkat çekmektedir.

Tablo 6:
Öğrencilerin dini bilgilerini ailelerindeki bireylerden öncelikle kimlerden aldıklarına göre dağılımı

Dini Bilgi Verme Sırası	Anne		Baba		Dede-nine	
	f	%	f	%	f	%
1	587	68,3	150	20,3	77	15,5
2	178	20,7	432	58,5	94	18,9
3	67	7,8	109	14,7	189	38,0

Dini bilgilerini kimlerden öğrendiklerinin sorulduğu soruda, öğrencilerin %68,3'ünün annelerinden, %58,5'inin babalarından ve %38'inin dedeleri veya ninelerinden dini bilgilerini öğrendiklerini belirttikleri görülmektedir. Bu soruya verilen cevaplarla ilgili bulgulara bakıldığında, öğrencilerin dini bilgilerini öğrendikleri bireyler sıralamasında ilk sırada annenin, ikinci sırada da babanın gelmesi sonucu, çocuğun din eğitiminde ve dini tutum ve değerleri öğrenmesinde anne-babanın öncelikli bir yeri olduğu mevcut verileri destekler niteliktedir.

Tablo 7:

Öğrencilerin evlerinde yemeklerden sonra dua okunmasına göre dağılımı

Yemeklerden Sonra Dua Okunma Sıklığı	f	%
Sık sık okunur	586	53,4
Bazen okunur	360	32,8
Okunmaz	152	13,8
Toplam	1098	100,0
Cevapsız	32	2,8

Ankete katılan öğrencilerin %53,4'ü evlerinde yemeklerden sonra sık sık, %32,8'i ise bazen dua okunduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %86,2'si ara sıra da olsa evlerinde yemeklerden sonra dua okunduğunu söylerken, %13,8'i evlerinde yemeklerden sonra dua okunmadığını ifade etmiştir.

Tablo 8:

Öğrencilerin evlerinde ailece dini filmler izlenmesine göre dağılımı

Ailece Dini Film İzlenme Sıklığı	f	%
Sık sık izleriz	318	29,3
Bazen izleriz	694	63,9
Hiç izlemeyiz	74	6,8
Toplam	1086	100,0
Cevapsız	44	3,9

Çalışmanın uygulandığı öğrencilerin %29,3'ü evlerinde ailece sık sık dini filmler izlediklerini, %63,9'u bazen dini filmler izlediklerini, %6,8'i ise evlerinde ailece hiç dini film izlemediklerini belirtmiştir. %3,9'u ise bu soruda herhangi bir işaretlemede bulunmamıştır. Bu tablodan, ankete katılan öğrencilerin %93,2'sinin evinde bazen de olsa ailece dini filmler izlendiği sonucu çıkarılabilir.

Tablo 9:*Öğrencilerin Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı istemesine göre dağılımı*

Ramazan Ayı'nda Oruç Tutmayı İsteme Durumu	f	%
Evet, hep isterim	842	78,3
Bazen isterim	207	19,2
Hayır, istemem	27	2,45
Toplam	1076	100,0
Cevapsız	54	4,8

Ankete katılan öğrencilerin %78,3'ü Ramazan Ayı'nda hep oruç tutmayı istediklerini, %19,2'si bazen istediklerini, %2,5'i ise istemediklerini belirtmiş, %4,8'i ise bu soruda herhangi bir işaretleme yapmamıştır. Verilerden, öğrencilerin %97,5'inin Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı istedikleri anlaşılabilir.

Tablo 10:*Öğrencilerin dini konularda soru sorma sıklıklarına göre dağılımı*

		Anne				Baba				Dede/ Nine			
		Sık sık	Bazen	Hiç	Toplam	Sık sık	Bazen	Hiç	Toplam	Sık sık	Bazen	Hiç	Toplam
Erkek	f	194	277	50	521	201	261	64	526	105	170	174	449
	%	37,2	53,2	9,6	100,0	38,2	49,6	12,2	100,0	23,4	37,9	38,8	100,0
Kız	f	231	270	41	542	188	269	62	519	113	179	143	435
	%	42,6	49,8	7,6	100,0	36,2	51,8	11,9	100,0	26,0	41,1	32,9	100,0

Öğrencilerin dini konularda annelerine soru sorma sıklığının ifade edildiği yukarıdaki tabloya göre, erkek öğrencilerin %37,2'si annelerine dini konularda sık sık, %53,2'si ise bazen soru sorduklarını, %9,6'sı ise hiç soru sormadıklarını belirtmişlerdir. Buradan erkek öğrencilerin %90,4'ünün annelerine dini konularda bazen de olsa soru sordukları anlaşılmaktadır.

Dini konularda babalarına soru sorma sıklığının ifade edildiği yukarıdaki tabloya bakıldığında, erkek öğrencilerin %38,2'sinin babalarına dini konularda sık sık, %49,6'sının ise bazen soru sorduklarını, %12,2'sinin ise hiç soru sormadıklarını belirttikleri görülür. Buradan erkek öğrencilerin %87,8'inin babalarına dini konularda bazen de olsa soru sordukları sonucuna ulaşılmaktadır.

Dede veya ninelere dini konularda soru sorma sıklığını ifade eden tabloya göre, erkek öğrencilerin %23,4'ü dedelerine veya ninelerine dini konularda sık sık soru sorduklarını, %37,9'u ise bazen soru sorduklarını, %38,8'i ise hiç soru sormadıklarını belirtmişlerdir. Buradan erkek öğrencilerin %61,3'ünün dedelerine veya ninelerine dini konularda bazen de olsa soru sordukları çıkarılabilir. Bu durumda erkek öğrenciler arasında annelere olan soru sorma sıklığı babalara soru sorma sıklığından az farkla daha fazladır.

Öğrencilerin dini konularda annelerine soru sorma sıklığının ifade edildiği yukarıdaki tabloya göre, kız öğrencilerin %42,6'sının annelerine dini konularda sık sık, %49,8'inin ise bazen soru sordukları, %7,6'sının ise hiç soru sormadıkları, veriler birlikte değerlendirildiğinde ise, kız öğrencilerin %92,4'ünün annelerine dini konularda bazen de olsa soru sordukları anlaşılmaktadır.

Tabloya göre, dini konularda babalara soru sorma sıklığı ile ilgili olarak kız öğrencilerin %36,2'sinin babalarına dini konularda sık sık, %51,8'inin bazen soru sordukları, %11,9'unun ise hiç soru sormadıkları, veriler birlikte değerlendirildiğinde, kız öğrencilerin %88'inin babalarına dini konularda bazen de olsa soru sordukları anlaşılmaktadır.

Tabloya göre, kız öğrencilerin %26'sının dedelerine veya ninelerine dini konularda sık sık, %41,1'inin bazen soru sordukları, %32,9'unun ise hiç soru sormadıkları anlaşılmaktadır. Veriler, kız öğrencilerin %67,8'inin dedelerine veya ninelerine dini konularda bazen de olsa soru sordukları sonucuna götürmektedir. Bulgulardan hareketle kız öğrenciler arasında annelere olan soru sorma sıklığı babalara soru sorma sıklığından daha fazladır denebilir.

Tablo 11:

Öğrencilerin anne-babalarının, çocuklarının dini sorularına cevap verme şekli ve sıklığına göre dağılımı

Sorulara Cevap Verme Şekli	Anne		Baba		Dede		Nine	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Sık sık anlayacağım şekilde cevap verir	719	69,7	609	61,0	188	31,6	200	34,1
Bazen anlayacağım şekilde cevap verir	264	25,6	327	32,8	188	31,6	165	28,2
Anlayacağım şekilde cevap vermez	37	3,6	49	4,9	171	28,7	182	31,1
Sorularıma cevap vermez ve kızar (azarlar)	12	1,2	13	1,3	48	8,1	39	6,7
Toplam	1032	100,0	998	100,0	595	100,0	586	100,0
Cevapsız	98	8,7	132	11,7	535	47,3	544	48,1

Tabloya göre, annelerin çocuklarının dini sorularına cevap verme sıklığı ve şeklinin sorulduğu soruya verilen cevaplara bakıldığında, öğrencilerin %69,7'sinin annesinin kendisine sık sık anlayacağı şekilde, %25,6'sının bazen anlayacağı şekilde cevap verdiğini ifade ettiği, %3,6'sının annesinin kendisine anlayacağı şekilde cevap vermediğini, %1,2'sinin ise sorularına cevap vermeyip kızdığını belirttiği anlaşılmaktadır. Verilerden, annelerinin %95,3'ünün bazen de olsa çocuklarının dini sorularına anlayacakları şekilde cevap verdiği anlaşılmaktadır.

Babaların %61'inin çocuklarının dini sorularına sık sık anlayacakları şekilde, %32,8'sinin bazen anlayacakları şekilde cevap verdiği, %4,9'unun anlayacakları şekilde cevap vermediği, %1,3'ünün ise sorulara cevap vermeyip kızdığı anlaşılmaktadır. Buradan çocukların babalarının %93,8'inin bazen de olsa çocuklarının sorularına anlayacakları şekilde cevap verdiği görülmektedir.

Öğrencilerin %31,6'sı, dedelerinin kendilerine sık sık anlayacakları şekilde, %31,6'sı da bazen anlayacakları şekilde cevap verdiğini, %28,7'si dedelerinin kendilerine anlayacakları şekilde cevap vermediğini, %8,1'i ise sorularına cevap vermeyip kızdığını belirtmektedir. Verilerden, çocukların dedelerinin %63,2'sinin bazen de olsa sorularına anlayacakları şekilde cevap verdiği anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin %34,1'i ninelerinin kendilerine sık sık anlayacakları şekilde, %28,2'si de bazen anlayacakları şekilde cevap verdiğini, %31,1'i ninelerinin kendilerine anlayacakları şekilde cevap vermediğini, %6,7'si ise sorularına cevap vermeyip kızdığını belirtmektedir. Verilerden, çocukların ninelerinin %62,3'ünün bazen de olsa sorularına anlayacakları şekilde cevap verdiği anlaşılmaktadır.

Tablodaki tüm veriler birlikte değerlendirildiğinde, çocukların sorularına anlayacakları şekilde cevap verme oranlarının sırasıyla anneler, babalar, dedeler sonra da nineler olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 12:

Öğrencileri annelerinin taziye, mevlit, iftar ya da sohbet gibi dini etkinliklere götürme sıklığına göre dağılımı

Dini Etkinliğe Götürme Sıklığı	Anne		Baba		Dede-nine	
	f	%	f	%	f	%
Evet, sık sık götürür	331	31,7	275	27,7	219	26,8
Bazen götürür	556	53,3	457	46,0	271	33,1
Hayır, hiç götürmez	157	15,0	261	26,3	328	40,1
Toplam	1044	100,0	993	100,0	818	100,0
Cevapsız	86	7,6	137	12,1	312	27,6

Öğrencilere annelerinin taziye, mevlit, iftar ya da sohbet gibi dini etkinliklere götürüp götürmediğinin sorulduğu bu soruda öğrencilerin %31,7'sinin annesinin kendilerini bu tip etkinliklere sık sık götürdüğü, %53,3'ünün bazen götürdüğü, %15'inin ise hiç götürmediği anlaşılmaktadır. Soruda öğrencilerin %27,7'sinin babasının, bu tip dini etkinliklere sık sık götürdüğü, %46'sının bazen götürdüğü, %26,3'ünün ise hiç götürmediği görülmektedir. Dede ve ninelerle ilgili olarak da öğrencilerin %26,8'inin dedesi veya ninesinin dini etkinliklere sık sık götürdüğü, %33,1'inin bazen götürdüğü, %29'unun ise hiç götürmediği tespit edilmiştir.

Tablo 13:

Öğrencilere ailelerinin dini konularda nasihat etme/öğüt verme sıklığına göre dağılımı

Nasihat Etme Sıklığı	Anne		Baba		Dede		Nine	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Sık sık nasihat eder	729	70,1	602	60,8	367	46,5	407	51,6
Bazen nasihat eder	253	24,3	304	30,7	273	34,6	272	34,5
Hiç nasihat etmez	58	5,6	84	8,5	149	18,9	110	13,9
Toplam	1040	100,0	990	100,0	789	100,0	789	100,0
Cevapsız	90	8,0	140	12,4	341	30,2	341	30,2

Öğrencilere ailelerinin dini konularda nasihat edip etmediklerinin sorulduğu soruya verilen cevaplara bakıldığında, %70,1'inin annelerinin dini konularda sık sık, %24,3'ünün bazen nasihat ettikleri, %5,6'sının ise hiç nasihat etmediği görülmektedir. Bu bulgulara karşın öğrencilerin %60,8'inin babalarının dini konularda sık sık, %30,7'sinin bazen nasihat ettikleri, %8,5'inin ise dini konularda hiç nasihat etmediği anlaşılmaktadır.

Aynı hususta öğrencilerin %46,5'inin dedelerinin dini konularda sık sık, %34,6'sının bazen nasihat ettikleri, %13,9'unun dedelerinin ise dini konularda hiç nasihat etmedikleri; ninelerinin ise %51,6'sının sık sık, %34,5'inin bazen nasihat ettikleri, %13,9'unun ninelerinin ise dini konularda hiç nasihat etmedikleri görülmektedir.

Verilerden, aile fertleri içerisinde birinci sırada %94,4'lük oranla annelerin ikinci sırada %91,5 ile babaların, %86,1 ile üçüncü sırada ninelerin ve %81,1 ile dördüncü sırada dedelerinin bazen de olsa nasihat ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 14:*Öğrencilerin ezberlediği sure/dua sayısına göre dağılımı*

Ezberlenen Dua/ Sure Sayısı	f	%	Ezberlenen Dua/ Sure Sayısı	f	%
1	180	17,2	11	20	1,9
2	152	14,6	12	10	1,0
3	157	15,0	13	16	1,5
4	136	13,0	14	6	6,
5	99	9,5	15	10	1,0
6	78	7,5	16	12	1,1
7	61	5,8	17	10	1,0
8	40	3,8	18	1	1,
9	34	3,3	Toplam	1044	100,0
10	22	2,1	Cevapsız	86	7,6

Öğrencilerden en az beş sure veya duayı ezbere bilen öğrenciler, toplamın %39,2'sini oluşturmaktadır. Öğrencilerin %7,6'sının ise herhangi bir işaretlemeye bulunmadığı görülmektedir.

Şimdiye kadar DKAB dersi almamış olan, bununla beraber en az beş sure veya duayı ezbere bildiğini ifade eden öğrencilerin oranının %39,2 olması, öğrencilerin bir bölümünün namazda okunan bazı sure ve dualar hakkında din eğitimi aldığını, namaz kılmak için yeteri kadar olmasa da ön hazırlığa sahip olduğunu göstermektedir. Öğrencilerden en az beş sure veya duayı ezbere bildiklerini ifade edenlerin, ailelerinden veya yakın çevrelerinden bir şekilde namaz sure ve dualarıyla ilgili din eğitimi aldıkları söylenebilir.

Tablo 15:*Öğrencilerin öğrendikleri dua ve sureleri kimlerden öğrendiklerine göre dağılımı*

Dua ve Sureleri Öğren- dikleri Kişiler Sırala- ması	Anne		Baba		Cami imamı		Dede/ Nine	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	621	55,0	428	37,9	309	27,3	225	19,9

Öğrencilerin ezberledikleri dua ve sureleri kimlerden öğrendiklerinin sorulduğu soruya verdikleri cevaplara bakıldığında, öğrencilerin %55'inin annelerinden, %37,9'unun babalarından, %27,3'ünün cami imamından, %19,9'unun dede ve ninelerinden öğrendikleri anlaşılmaktadır.

Burada öğrencilerin dua ve sureleri ezberlemesi noktasında yardımcı olanlardan birinci sırada annenin ve ikinci sırada da babanın gelmesi, çocuğun din eğitimi-nde annenin ve babanın önem sırasını ortaya koyması itibarıyla önemlidir.

Tablo 16:

Öğrencilerin ailelerinin dini durumuna göre dağılımı

Ailelerin Dini Durumu	Anne		Nine		Dede		Baba	
	f	%	f	%	f	%	f	%
İslam Dini'ne inanıyor ve ibadetlerini yerine getiriyor	969	92,5	709	87,5	680	84,6	769	78,7
İslam Dini'ne inanıyor ama ibadetlerini aksatıyor	57	5,4	50	6,2	54	6,7	158	16,2
İslam Dini'ne inanıyor ama ibadetlerini yapamıyor	19	1,8	28	3,5	57	7,1	41	4,2
İslam Dini'ne inancı yok	3	0,3	23	2,8	13	1,6	9	,9
Toplam	1048	100,0	810	100,0	804	100,0	977	100,0
Cevapsız	82	7,3	320	28,3	326	28,8	153	13,5

Öğrencilerin ailelerinin dini inanç ve ibadet durumlarıyla ilgili tabloya bakıldığında, öğrencilerin %92,5'inin annesinin İslam Dini'ne inandığı ve ibadetlerini yerine getirdiği, %5,4'ünün İslam Dini'ne inandığı fakat ibadetlerini aksattığı, %1,8'inin İslam Dini'ne inandığı fakat ibadetlerini yerine getiremediği ve %0,3'ünün İslam Dini'ne inancının olmadığı anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin %87,5'inin ninesinin İslam Dini'ne inandığı ve ibadetlerini yerine getirdiği, %6,2'sinin İslam Dini'ne inandığı fakat ibadetlerini aksattığı, %3,5'inin İslam Dini'ne inandığı fakat ibadetlerini yerine getiremediği ve %2,8'inin İslam Dini'ne inancının olmadığı anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin %84,6'sının dedesinin İslam Dini'ne inandığı ve ibadetlerini yerine getirdiği, %6,7'sinin İslam'a inandığı fakat ibadetlerini aksattığı, %7,1'inin İslam Dini'ne inandığı fakat ibadetlerini yerine getiremediği ve %1,6'sının İslam Dini'ne inancının olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin %78,7'sinin babasının İslam Dini'ne inandığı ve ibadetleri yerine getirdiği, %16,2'sinin İslam'a inandığı fakat ibadetlerini aksattığı, %4,2'sinin İslam Dini'ne inandığı fakat ibadetlerini yerine getiremediği ve %0,9'unun İslam Dini'ne inancının olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin ibadet davranışını yeterince gözlemleyebilmesi için, özdeşim kurduğu ve hareketlerini tekrarlama eğilimi gösterdiği aile fertleri tarafından bu davranışın sergilenebilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin cevapları değerlendirildiğinde, öğrencilerin ibadetlerini yerine getirme sıklığında sırasıyla anneleri, naneleri, dedeleri ve en son da babalarından ibadet davranışlarını gözlemlediği sonucuna ulaşılabilir.

2.2. Verilerin Ki-Kare Analizine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda geliştirilen alt problemlere cevap bulmak için gerçekleştirilen analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz sonuçları tablolar halinde özetlenmiş ve açıklanmıştır.

2.2.1. Birinci alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 17.

Cinsiyet İle Kur'an Okumayı Bilme Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Kur'an okumayı biliyor musunuz?			Toplam	χ^2	p
		iyi biliyorum	Az biliyorum	Hiç bilmiyorum			
Cinsiyet	Erkek	n 127	159	225	511	10,59	0,01
		% 24,9%	31,1%	44,0%	100,0%		
	Kız	n 180	167	195	542		
		% 33,2%	30,8%	36,0%	100,0%		
Toplam		n 307	326	420	1053		
		% 29,2%	31,0%	39,9%	100,0%		

Tablo 17 incelendiğinde, erkeklerin %24,9'u Kur'an okumayı iyi bildiğini, %31,1'i az bildiğini ve %44'ü Kur'an okumayı hiç bilmediğini ifade etmiştir. Kızların %33,2'si Kur'an okumayı iyi bildiğini, %30,8'i az bildiğini ve %36'sı hiç bilmediği-

ni belirtmiştir. Verilere göre cinsiyet ile Kur'an okumayı bilme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2=10,59; p<0,05$). Kızlarda Kur'an okumayı bilme düzeyi anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

2.2.2. İkinci alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 18.

Cinsiyet İle Din Eğitimi Alma Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Şimdiye kadar din eğitimi aldınız mı?			Toplam	χ^2	p
		Evet, aldım	Hayır, almadım				
Cinsiyet	Erkek	n	379	160	539	6,91	0,01
		%	70,3%	29,7%	100,0%		
	Kız	n	426	125	551		
		%	77,3%	22,7%	100,0%		
Toplam	n	805	285	1090			
	%	73,9%	26,1%	100,0%			

Tablo 18 incelendiğinde, erkeklerin %70,3'ü din eğitimi aldığını, %29,7'si din eğitimi almadığını, kızların ise %77,3'ü din eğitimi aldığını, %22,7'si ise din eğitimi almadığını ifade etmiştir. Verilerden, cinsiyet ile din eğitimi alma durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2=6,91; p<0,05$). Kızlarda din eğitimi alma düzeyinin de anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

2.2.3. Üçüncü alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 19.

Din Eğitimi Alma Durumu İle Kur'an Okumayı Bilme Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Kur'an okumayı biliyor musunuz?			Toplam	χ^2	p	
		iyi biliyorum	Az biliyorum	Hiç bilmiyorum				
Şimdiye kadar din eğitimi aldınız mı?	Evet, aldım	n	268	249	245	762	77,22	0,00
		%	35,2%	32,7%	32,2%	100,0%		
Hayır, almadım		n	35	71	164	270		
		%	13,0%	26,3%	60,7%	100,0%		
Toplam		n	303	320	409	1032		
		%	29,4%	31,0%	39,6%	100,0%		

Tablo 19 incelendiğinde, din eğitimi alan öğrencilerin %35,2'sinin Kur'an okumayı iyi bildiği, %32,7'sinin Kur'an okumayı az bildiği ve %32,2'sinin Kur'an okumayı hiç bilmediği görülmüştür. Din eğitimi almayan öğrencilerin ise %13'ünün Kur'an okumayı iyi bildiği, %26,3'ünün Kur'an okumayı az bildiği ve %60'ının Kur'an okumayı hiç bilmediği anlaşılmıştır. Verilerden, din eğitimi alma durumu ile Kur'an okumayı bilme durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2=77,22$; $p<0,05$). Din eğitimi aldığını belirten öğrencilerin Kur'an okumayı bilme düzeyinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

2.2.4. Dördüncü alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 20.

Din Eğitimi Alma Durumu İle Ramazan Ayı'nda Oruç Tutmayı İsteme Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı ister misiniz?			Toplam	χ^2	p	
		Evet, hep isterim	Bazen isterim	Hayır istemem				
Şimdiye kadar din eğitimi aldınız mı?	Evet, aldım	n	645	121	9	775	46,64	0,00
		%	83,2%	15,6%	1,2%	100,0%		
	Hayır, almadım	n	181	79	17	277		
		%	65,3%	28,5%	6,1%	100,0%		
Toplam		n	826	200	26	1052		
		%	78,5%	19,0%	2,5%	100,0%		

Tablo 20'ye bakıldığında, din eğitimi alan öğrencilerin %83,2'sinin Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı hep istediği, %15,6'sının bazen istediği ve %1,2'sinin istemediği; din eğitimi almayan öğrencilerin ise %65,3'ünün Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı hep istediği, %28,5'inin bazen istediği ve %6,1'inin istemediği görülmüştür. Verilerden, din eğitimi alma durumu ile Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2=46,64$; $p<0,05$). Din eğitimi aldığını belirten öğrencilerin Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme düzeyi anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

2.2.5. Beşinci alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 21.

Din Eğitimi Alma Durumu İle Evde Yemeklerden Sonra Dua Okunma Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Evinizde yemeklerden sonra dua okunur mu?				Toplam	χ^2	p
		Sık sık okunur	Bazen okunur	Okunmaz				
Şimdiye kadar din eğitimi aldınız mı?	Evet, aldım	n	442	253	93	788	10,47	0,01
		%	56,1%	32,1%	11,8%	100,0%		
	Hayır, almadım	n	131	94	52	277		
		%	47,3%	33,9%	18,8%	100,0%		
Toplam		n	573	347	145	1065		
		%	53,8%	32,6%	13,6%	100,0%		

Tablo 21 incelendiğinde, din eğitimi alan öğrencilerin %56,1'i evlerinde yemeklerden sonra sık sık dua okunduğunu, %32,1'i bazen dua okunduğunu ve %11,8'i evlerinde yemeklerden sonra dua okunmadığını ifade etmiştir. Din eğitimi almayan öğrencilerin ise %47,3'ü evlerinde yemeklerden sonra sık sık dua okunduğunu, %33,9'u bazen dua okunduğunu ve %18,8'i ise evlerinde yemeklerden sonra dua okunmadığını belirtmiştir. Verilerden, din eğitimi alma durumu ile evde yemeklerden sonra dua okunma durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2=10,47$; $p<0,05$). Din eğitimi aldığını belirten öğrencilerin evlerinde yemeklerden sonra dua okunma sıklığı daha yüksek bulunmuştur.

2.2.6. Altıncı alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 22.

Din Eğitimi Alma Durumu İle Annenin Çocuğunu Dini Etkinliklere Götürme Sıklığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Annemiz sizi taziye, mevlit, iftar ya da sohbet gibi etkinliklere götürür mü?				Toplam	χ^2	p
		Evet, sık götürür	Bazen götürür	Hayır, hiç götürmez				
Şimdiye kadar din eğitimi aldınız mı?	Evet, aldım	n	263	406	92	761	28,06	0,00
		%	34,6%	53,4%	12,1%	100,0%		
Hayır, almadım	n	55	142	61	258			
	%	21,3%	55,0%	23,6%	100,0%			
Toplam	n	318	548	153	1019			
	%	31,2%	53,8%	15,0%	100,0%			

Tablo 22'ye bakıldığında, din eğitimi alan öğrencilerin %34,6'sının annesinin kendisini sık sık dini etkinliklere götürdüğü, %53,4'ünün bazen dini etkinliklere götürdüğü ve %12,1'inin annesinin hiçbir zaman dini etkinliklere götürmediği görülmektedir. Din eğitimi almayan öğrencilerin ise %21,3'ünün annesinin kendisini sık sık dini etkinliklere götürdüğü, %55'inin bazen dini etkinliklere götürdüğünü ve %23,6'sının annesinin hiçbir zaman dini etkinliklere götürmediği anlaşılmaktadır. Verilerden, din eğitimi alma durumu ile annenin çocuğunu dini etkinliklere götürme durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu ($\chi^2=28,06$; $p<0,05$) ve din eğitimi aldığını belirten öğrencilerin annesinin dini etkinliklere götürme sıklığının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

2.2.7. Yedinci alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 23.

Din Eğitimi Alma Durumu İle Babanın Çocuğunu Dini Etkinliklere Götürme Sıklığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Babanız sizi taziye, mevlit, iftar ya da sohbet gibi etkinliklere götürür mü?			Toplam	χ^2	p	
		Evet, sık sık götürür	Bazen götürür	Hayır, hiç götürmez				
Şimdiye kadar din eğitimi aldınız mı?	Evet, aldım	n	214	347	165	726	19,88	0,00
		%	29,5%	47,8%	22,7%	100,0%		
	Hayır, almadım	n	54	98	90	242		
		%	22,3%	40,5%	37,2%	100,0%		
Toplam	n	268	445	255	968			
	%	27,7%	46,0%	26,3%	100,0%			

Tablo 23'te, din eğitimi alan öğrencilerin %29,5'inin babasının kendisini sık sık dini etkinliklere götürdüğü, %47,8'inin babasının bazen götürdüğünü ve %22,7'sinin babasının hiçbir zaman dini etkinliklere götürmediği görülmektedir. Din eğitimi almayan öğrencilerin ise %22,3'ünün babasının sık sık dini etkinliklere götürdüğü, %40,5'inin bazen ve %37,2'sinin hiçbir zaman dini etkinliklere götürmediği anlaşılmaktadır. Verilerden, din eğitimi alma durumu ile babanın çocuğunu dini etkinliklere götürme durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2=19,88; p<0,05$). Din eğitimi aldığını belirten öğrencilerin babasının çocuğunu dini etkinliklere götürme düzeyi daha yüksek bulunmuştur.

2.2.8. Sekizinci alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 24.

Kur'an Okumayı Bilme Durumu İle Evde Yemeklerden Sonra Dua Okunma Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Evinizde yemeklerden sonra dua okunur mu?				Toplam	χ^2	p
		Sık sık okunur	Bazen okunur	Okunmaz				
Kur'an okumayı biliyor musunuz?	İyi biliyorum	n	186	90	26	302	30,33	0,00
		%	61,6%	29,8%	8,6%	100,0%		
	Az biliyorum	n	173	113	32	318		
		%	54,4%	35,5%	10,1%	100,0%		
	Hiç bilmiyorum	n	195	134	84	413		
		%	47,2%	32,4%	20,3%	100,0%		
Toplam	n	554	337	142	1033			
	%	53,6%	32,6%	13,7%	100,0%			

Tablo 24 incelendiğinde, Kur'an okumayı iyi bilen öğrencilerin %61,6'sının evlerinde yemeklerden sonra sık sık dua okunduğu, %29,8'inin bazen dua okunduğu ve %8,6'sının evlerinde yemeklerden sonra dua okunmadığı görülmektedir. Kur'an okumayı az bilen öğrencilerin 54,4'ünün evlerinde yemeklerden sonra sık sık dua okunduğu, %35,5'inin evlerinde bazen dua okunduğu ve %10,1'inin evlerinde yemeklerden sonra dua okunmadığı anlaşılmaktadır. Kur'an okumayı hiç bilmeyen öğrencilerin ise 47,2'sinin evlerinde yemeklerden sonra sık sık dua okunduğu, %32,4'ünün evlerinde bazen dua okunduğu ve %20,3'ünün evlerinde yemeklerden sonra dua okunmadığı görülmektedir. Verilere bakıldığında, Kur'an okumayı bilme durumu ile evde yemeklerden sonra dua okunma durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır ($\chi^2=30,33$; $p<0,05$). Öğrencilerin Kur'an okumayı bilme düzeyleri arttıkça evlerinde yemeklerden sonra dua okunma oranının da arttığı görülmektedir.

2.2.9. Dokuzuncu alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 25.

Evde Yemeklerden Sonra Dua Okunma Durumu İle Dini Konularda Anneye Soru Sorma Sıklığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Dini konularda annenize ne sıklıkla soru sorarsınız?			Toplam	χ^2	p	
		Sık sık sorarım	Bazen sorarım	Hiç sormam				
Evinizde yemeklerden sonra dua okunur mu?	Sık sık okunur	n	272	246	30	57,68	0,00	
		%	49,6%	44,9%	5,5%			100,0%
	Bazen okunur	n	102	211	32			345
		%	29,6%	61,2%	9,3%			100,0%
	Okunmaz	n	41	80	25			146
		%	28,1%	54,8%	17,1%			100,0%
Toplam	n	415	537	87	1039			
	%	39,9%	51,7%	8,4%	100,0%			

Tablo 25'e bakıldığında, evinde yemeklerden sonra sık sık dua okunan öğrencilerin %49,6'sının dini konularda annelerine sık sık soru sorduğu, %44,9'unun bazen soru sorduğu ve %5,5'inin dini konularda annelerine hiç soru sormadığı görülmektedir. Evinde yemeklerden sonra bazen dua okunan öğrencilerin %29,6'sının dini konularda annelerine sık sık soru sorduğu, %61,2'sinin bazen soru sorduğu ve %9,3'ünün dini konularda annelerine hiç soru sormadığı anlaşılmaktadır. Evinde yemeklerden sonra dua okunmayan öğrencilerin ise %28,1'inin dini konularda annelerine sık sık soru sorduğu, %54,8'inin bazen soru sorduğu ve %17,1'inin dini konularda annelerine hiç soru sormadığı gözlenmektedir. Veriler incelendiğinde, evde yemeklerden sonra dua okunma durumu ile dini konularda anneye soru sorma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($\chi^2=57,68$; $p<0,05$). Yemeklerden sonra dua okunma sıklığı arttıkça anneye dini konularda soru sorma sıklığı da artmaktadır.

2.2.10. Onuncu alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 26.

Evde Yemeklerden Sonra Dua Okunma Durumu İle Dini Konularda Babaya Soru Sorma Sıklığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Dini konularda babanıza ne sıklıkla sorarsınız?				Toplam	χ^2	p
		Sık sık sorarım	Bazen sorarım	Hiç sormam				
Evinizde yemeklerden sonra dua okunur mu?	Sık sık okunur	n	235	265	44	544	29,50	0,00
		%	43,2%	48,7%	8,1%	100,0%		
	Bazen okunur	n	102	178	49	329		
		%	31,0%	54,1%	14,9%	100,0%		
	Okunmaz	n	42	73	29	144		
		%	29,2%	50,7%	20,1%	100,0%		
Toplam	n	379	516	122	1017			
	%	37,3%	50,7%	12,0%	100,0%			

Tablo 26’da, evinde yemeklerden sonra sık sık dua okunan öğrencilerin %43,2’sinin dini konularda babasına sık sık soru sorduğu, %48,7’sinin bazen soru sorduğu ve %8,1’inin dini konularda babasına hiç soru sormadığı görülmektedir. Evinde yemeklerden sonra bazen dua okunan öğrencilerin %31’inin dini konularda babasına sık sık soru sorduğu, %54,1’inin dini konularda babasına bazen soru sorduğu ve %14,9’unun dini konularda babasına hiç soru sormadığı anlaşılmaktadır. Evinde yemeklerden sonra dua okunmayan öğrencilerin ise %29,2’sinin dini konularda babasına sık sık soru sorduğu, %50,7’sinin bazen soru sorduğu ve %20,1’inin dini konularda babasına hiç soru sormadığı gözlenmektedir. Veriler incelendiğinde, evde yemeklerden sonra dua okunma durumu ile dini konularda babaya soru sorma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır ($\chi^2=29,50$; $p<0,05$). Yemeklerden sonra dua okunma sıklığı arttıkça babaya dini konularda soru sorma sıklığı da artmaktadır.

2.2.11. On Birinci alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 27.

Anneden Dua ve Sure Öğrenme/Ezberleme Durumu İle Dini Konularda Annesine Soru Sorma Sıklığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Dini konularda annenize ne sıklıkla sorarsınız?			Toplam	χ^2	p	
		Sık sık sorarım	Bazen sorarım	Hiç sormam				
Öğrendiğiniz dua ve sureleri size anneniz mi öğretti?	Evet	n	291	287	22	600	67,06	0,00
		%	48,5%	47,8%	3,7%			
	Hayır	n	134	260	69	463		
		%	28,9%	56,2%	14,9%	100,0%		
Toplam	n	425	547	91	1063			
	%	40,0%	51,5%	8,6%	100,0%			

Tablo 27 incelendiğinde, dua ve sureleri annesinden öğrendiğini belirten öğrencilerin %48,5'inin dini konularda annesine sık sık soru sorduğu, %47,8'inin bazen soru sorduğu ve %3,7'sinin dini konularda annesine hiç soru sormadığı gözlenmektedir. Dua ve sureleri annesinden öğrenmediğini belirten öğrencilerin ise %28,9'unun dini konularda annesine sık sık soru sorduğu, %56,2'sinin bazen soru sorduğu ve %14,9'unun dini konularda annesine hiç soru sormadığı anlaşılmaktadır. Verilerden, anneden dua ve sure öğrenme durumu ile dini konularda anneye soru sorma sıklığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ($\chi^2=67,06$; $p<0,05$) ve dua ve sureleri annesinden öğrendiğini belirten öğrencilerin dini konularda annesine soru sorma sıklığının daha yüksek çıktığı görülmektedir.

2.2.12. On ikinci alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 28.

Babasından Dua ve Sure Öğrenme/Ezberleme Durumu İle Dini Konularda Babasına Soru Sorma Sıklığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Dini konularda babanıza ne sıklıkla soru sorarsınız?			Toplam	χ^2	p	
		Sık sık sorarım	Bazen sorarım	Hiç sormam				
Öğrendiğiniz dua ve sureleri size babanız mı öğretti?	Evet	n	210	187	14	411	80,70	0,00
		%	51,1%	45,5%	3,4%	100,0%		
	Hayır	n	179	343	112	634		
		%	28,2%	54,1%	17,7%	100,0%		
Toplam	n	389	530	126	1045			
	%	37,2%	50,7%	12,1%	100,0%			

Tablo 28'e bakıldığında, dua ve sureleri babasından öğrendiğini belirten öğrencilerin %51,1'inin dini konularda babasına sık sık soru sorduğu, %45,5'inin bazen soru sorduğu ve %3,4'ünün ise dini konularda babasına hiç soru sormadığı görülmektedir. Dua ve sureleri babasından öğrenmediğini belirten öğrencilerin %28,2'sinin dini konularda babasına sık sık soru sorduğu, %54,1'inin bazen soru sorduğu ve %17,7'sinin ise dini konularda babasına hiç soru sormadığı anlaşılmaktadır. Veriler incelendiğinde, babasından dua ve sure öğrenme durumu ile dini konularda babasına soru sorma sıklığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ($\chi^2=80,70$; $p<0,05$) ve dua ve sureleri babasından öğrendiğini belirten öğrencilerin dini konularda babasına daha sık soru sorduğu gözlenmektedir.

2.2.13. On üçüncü alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 29.

Kur'an Okumayı Bilme Durumu İle Annenin Dini Konularda Nasihatte Bulunma Sıklığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Anneniz size dini konularda nasihat eder/öğüt verir mi?			Toplam	χ^2	p	
		Sık sık nasihat eder	Bazen nasihat eder	Hiç nasihat etmez				
Kur'an okumayı biliyor musunuz?	İyi biliyorum	n	230	51	5	286	55,67	0,00
		%	80,4%	17,8%	1,7%	100,0%		
	Az biliyorum	n	231	72	6	309		
		%	74,8%	23,3%	1,9%	100,0%		
	Hiç bilmiyorum	n	236	111	44	391		
		%	60,4%	28,4%	11,3%	100,0%		
Toplam	n	697	234	55	986			
	%	70,7%	23,7%	5,6%	100,0%			

Tablo 29 incelendiğinde, Kur'an okumayı iyi bildiğini belirten öğrencilerin %80,4'ünün annesinin dini konularda kendilerine sık sık nasihat ettiği, %17,8'inin bazen nasihat ettiği ve %1,7'sinin annesinin ise dini konularda hiç nasihat etmediği görülmektedir. Kur'an okumayı az bildiğini belirten öğrencilerin %74,8'inin annesinin dini konularda kendilerine sık sık nasihat ettiği, %23,3'ünün annesinin bazen nasihat ettiği ve %1,9'unun annesinin ise dini konularda hiç nasihat etmediği görülmektedir. Kur'an okumayı hiç bilmediğini belirten öğrencilerin ise %60,4'ünün annesinin dini konularda kendilerine sık sık nasihat ettiği, %28,4'ünün bazen nasihat ettiği ve %11,3'ünün annesinin dini konularda hiç nasihat etmediği anlaşılmaktadır. Verilere bakıldığında, öğrencinin Kur'an okumayı bilme durumu ile annenin nasihatte bulunma sıklığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ($\chi^2=55,67$; $p<0,05$) ve annenin çocuğuna nasihatte bulunma sıklığı arttıkça çocukların Kur'an okumayı bilme düzeyinin arttığı görülmektedir.

2.2.14. On dördüncü alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 30.

Kur'an Okumayı Bilme Durumu İle Babanın Nasihatte Bulunma Sıklığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Babanız size dini konularda nasihat eder/öğüt verir mi?			Toplam	χ^2	p	
		Sık sık nasihat eder	Bazen nasihat eder	Hiç nasihat etmez				
Kur'an okumayı biliyor musunuz?	İyi biliyorum	n	182	79	10	271	28,32	0,00
		%	67,2%	29,2%	3,7%	100,0%		
	Az biliyorum	n	188	88	19	295		
		%	63,7%	29,8%	6,4%	100,0%		
	Hiç bilmiyorum	n	200	119	53	372		
		%	53,8%	32,0%	14,2%	100,0%		
Toplam	n	570	286	82	938			
	%	60,8%	30,5%	8,7%	100,0%			

Tablo 30'a bakıldığında, Kur'an okumayı iyi bildiğini belirten öğrencilerin %67,2'sinin babasının dini konularda kendilerine sık sık nasihat ettiği, %29,2'sinin bazen nasihat ettiği ve %3,7'sinin babasının ise dini konularda hiç nasihat etmediği görülmektedir. Kur'an okumayı az bildiğini belirten öğrencilerin %63,7'sinin babasının dini konularda sık sık nasihat ettiği, %29,8'inin bazen nasihat ettiği ve %6,4'ünün babasının ise dini konularda hiç nasihat etmediği anlaşılmaktadır. Kur'an okumayı hiç bilmediğini belirten öğrencilerin ise %53,8'inin babasının dini konularda sık sık nasihat ettiği, %32'sinin bazen nasihat ettiği ve %14,2'sinin babasının ise dini konularda hiç nasihat etmediği gözlenmektedir. Verilerden, Kur'an okumayı bilme durumu ile babanın nasihatte bulunma sıklığı arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu ($\chi^2=28,32$; $p<0,05$) ve babanın nasihatte bulunma sıklığı arttıkça Kur'an okumayı bilme düzeyinin de arttığı görülmektedir.

2.2.15. On beşinci alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 31.

Ramazan Ayı'nda Oruç Tutmayı İsteme Durumu İle Annenin Nasihatte Bulunma Sıklığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Annemiz size dini konularda nasihat eder/öğüt verir mi?				Toplam	χ^2	p
		Sık sık nasihat eder	Bazen nasihat eder	Hiç nasihat etmez				
Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı ister misiniz?	Evet, hep isterim	n	593	168	22	783	98,58	0,00
		%	75,7%	21,5%	2,8%	100,0%		
	Bazen isterim	n	102	67	23	192		
		%	53,1%	34,9%	12,0%	100,0%		
	Hayır istemem	n	8	7	9	24		
		%	33,3%	29,2%	37,5%	100,0%		
Toplam		n	703	242	54	999		
		%	70,4%	24,2%	5,4%	100,0%		

Tablo 31 incelendiğinde, Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı hep istediğini belirten öğrencilerin %75,7'sinin annesinin dini konularda kendilerine sık sık nasihat ettiği, %21,5'inin bazen nasihat ettiği ve %2,8'inin annesinin dini konularda hiç nasihat etmediği görülmektedir. Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı bazen istediğini belirten öğrencilerin %53,1'inin annesinin dini konularda sık sık nasihat ettiği, %34,9'ünün bazen nasihat ettiği ve %12'sinin annesinin dini konularda hiç nasihat etmediği anlaşılmaktadır. Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı istemediğini belirten öğrencilerin ise %33,3'ünün annesinin dini konularda sık sık nasihat ettiği, %29,2'sinin bazen nasihat ettiği ve %37,5'inin annesinin ise dini konularda hiç nasihat etmediği gözlenmektedir. Veriler incelendiğinde, Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme durumu ile annenin nasihatte bulunma sıklığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ($\chi^2=98,58$; $p<0,05$) ve annenin nasihatte bulunma sıklığı arttıkça öğrencilerin Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme oranının da arttığı anlaşılmaktadır.

2.2.16. On altıncı alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 32.

Ramazan Ayı'nda Oruç Tutmayı İsteme Durumu İle Babanın Nasihatte Bulunma Sıklığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Babanız size dini konularda nasihat eder/öğüt verir mi?				Toplam	χ^2	p
		Sık sık nasihat eder	Bazen nasihat eder	Hiç nasihat etmez				
Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı ister misiniz?	Evet, hep isterim	n	485	218	40	743	61,64	0,00
		%	65,3%	29,3%	5,4%	100,0%		
	Bazen isterim	n	91	58	34	183		
		%	49,7%	31,7%	18,6%	100,0%		
	Hayır istemem	n	5	11	8	24		
		%	20,8%	45,8%	33,3%	100,0%		
Toplam	n	581	287	82	950			
	%	61,2%	30,2%	8,6%	100,0%			

Tablo 32'de, Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı hep istediğini belirten öğrencilerin %65,3'ünün babasının dini konularda sık sık nasihat ettiği, %29,3'ünün babasının bazen nasihat ettiği ve %5,4'ünün babasının dini konularda hiç nasihat etmediği görülmektedir. Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı bazen istediğini belirten öğrencilerin %49,7'sinin babasının dini konularda sık sık nasihat ettiği, %31,7'sinin babasının bazen nasihat ettiği ve %18,6'sının babasının ise dini konularda hiç nasihat etmediği anlaşılmaktadır. Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı istemediğini belirten öğrencilerin ise %20,8'inin babasının dini konularda sık sık nasihat ettiği, %45,8'inin bazen nasihat ettiği ve %33,3'ünün babasının dini konularda hiç nasihat etmediği anlaşılmaktadır. Verilere bakıldığında, Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme durumu ile babanın nasihatte bulunma sıklığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ($\chi^2=61,64$; $p<0,05$) ve babanın çocuğuna nasihatte bulunma sıklığı arttıkça çocuğun Ramazan Ayı'nda oruç tutma isteğinin de arttığı gözlenmektedir.

2.2.17. On yedinci alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 33.

Evde Yemeklerden Sonra Dua Okunma Durumu İle Annenin Nasihatte Bulunma Sıklığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Anneniz size dini konularda nasihat eder/öğüt verir mi?			Toplam	χ^2	p	
		Sık sık nasihat eder	Bazen nasihat eder	Hiç nasihat etmez				
Evinizde yemeklerden sonra dua okunur mu?	Sık sık okunur	n	425	103	15	543	73,24	0,00
		%	78,3%	19,0%	2,8%	100,0%		
	Bazen okunur	n	219	91	20	330		
		%	66,4%	27,6%	6,1%	100,0%		
	Okunmaz	n	64	54	23	141		
		%	45,4%	38,3%	16,3%	100,0%		
Toplam	n	708	248	58	1014			
	%	69,8%	24,5%	5,7%	100,0%			

Tablo 33'e bakıldığında, evinde yemeklerden sonra sık sık dua okunduğunu belirten öğrencilerin %78,3'ünün annesinin dini konularda sık sık nasihat ettiği, %19'unun annesinin bazen nasihat ettiği ve %2,8'inin annesinin dini konularda hiç nasihat etmediği görülmektedir. Evinde yemeklerden sonra bazen dua okunduğunu belirten öğrencilerin %66,4'ünün annesinin dini konularda sık sık nasihat ettiği, %27,6'sının annesinin bazen nasihat ettiği ve %6,1'inin annesinin dini konularda hiç nasihat etmediği anlaşılmaktadır. Evinde yemeklerden sonra dua okunmadığını belirten öğrencilerin ise %45,4'ünün annesinin dini konularda sık sık nasihat ettiği, %38,3'ünün annesinin bazen nasihat ettiği ve %16,3'ünün annesinin dini konularda hiç nasihat etmediği gözlenmektedir. Veriler incelendiğinde, evde yemeklerden sonra dua okunma durumu ile annenin dini konularda nasihatte bulunma sıklığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ($\chi^2=73,24$; $p<0,05$) ve annenin çocuğuna nasihatte bulunma sıklığı arttıkça evde yemeklerden sonra dua okunma oranının da arttığı anlaşılmaktadır.

2.2.18. On sekizinci alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 34.

Evde Yemeklerden Sonra Dua Okunma Durumu İle Babanın Nasihatte Bulunma Sıklığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Babanız size dini konularda nasihat eder/öğüt verir mi?				Toplam	χ^2	p
		Sık sık nasihat eder	Bazen nasihat eder	Hiç nasihat etmez				
Evinizde yemeklerden sonra dua okunur mu?	Sık sık okunur	n	363	132	18	513	77,97	0,00
		%	70,8%	25,7%	3,5%	100,0%		
	Bazen okunur	n	172	112	37	321		
		%	53,6%	34,9%	11,5%	100,0%		
	Okunmaz	n	50	53	29	132		
		%	37,9%	40,2%	22,0%	100,0%		
Toplam	n	585	297	84	966			
	%	60,6%	30,7%	8,7%	100,0%			

Tablo 34'e gelindiğinde, evinde yemeklerden sonra sık sık dua okunduğunu belirten öğrencilerin %70,8'inin babasının dini konularda sık sık nasihat ettiği, %25,7'sinin babasının bazen nasihat ettiği ve %3,5'inin babasının dini konularda hiç nasihat etmediği görülmektedir. Evinde yemeklerden sonra bazen dua okunduğunu belirten öğrencilerin %53,6'sının babasının dini konularda sık sık nasihat ettiği, %34,9'unun babasının bazen nasihat ettiği ve %11,5'inin babasının dini konularda hiç nasihat etmediği anlaşılmaktadır. Evinde yemeklerden sonra dua okunmadığını belirten öğrencilerin ise %37,9'unun babasının dini konularda sık sık nasihat ettiği, %40,2'sinin babasının bazen nasihat ettiği ve %22'sinin babasının dini konularda hiç nasihat etmediği gözlenmektedir. Verilerden, evde yemeklerden sonra dua okunma durumu ile babanın nasihatte bulunma sıklığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ($\chi^2=77,97; p<0,05$), babanın nasihatte bulunma sıklığı arttıkça evde yemeklerden sonra dua okunma sıklığının da arttığı görülmektedir.

2.2.19. On dokuzuncu alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 35.

Ramazan Ayı'nda Oruç Tutmayı İsteme Durumu İle Annenin Dini Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Aşağıdakilerden hangisi annenizin dini durumunu anlatır?				Toplam	χ^2	p
		İslam Dini'ne inanan ve ibadetlerini yerine getiren	İslam Dini'ne inanan ama ibadetlerini aksatan	İslam Dini'ne inanan ama ibadetlerini yapamayan & İslam Dini'ne inancın olmayan				
Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı ister misiniz?	Evet,	n	739	34	12	785	19,58	0,00
	hep isterim	%	94,1%	4,3%	1,5%	100,0%		
	Bazen	n	174	16	5	195		
	isterim	%	89,2%	8,2%	2,6%	100,0%		
	Hayır	n	16	4	2	22		
	istemem	%	72,7%	18,2%	9,1%	100,0%		
Toplam		n	929	54	19	1002		
		%	92,7%	5,4%	1,9%	100,0%		

Tablo 35 incelendiğinde, Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı hep istediğini belirten öğrencilerin %94,1'inin annesinin İslam Dini'ne inandığı ve ibadetlerini yerine getirdiği, %4,3'ünün annesinin İslam Dini'ne inandığı ama ibadetlerini aksattığı ve %1,5'inin annesinin İslam Dini'ne inandığı fakat ibadetlerini yapamadığı/İslam Dini'ne inancının olmadığı görülmektedir. Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı bazen istediğini belirten öğrencilerin %89,2'sinin İslam Dini'ne inandığı ve ibadetlerini yerine getirdiği, %8,2'sinin annesinin İslam Dini'ne inandığı ama ibadetlerini aksattığı ve %2,6'sının annesinin İslam Dini'ne inandığı fakat ibadetlerini yapamadığı/İslam Dini'ne inancının olmadığı anlaşılmaktadır. Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı istemediğini belirten öğrencilerin ise %72,7'sinin annesinin İslam Dini'ne inandığı ve ibadetlerini yerine getirdiği, %18,2'sinin annesinin İslam Dini'ne inandığı ama ibadetlerini aksattığı ve %9,1'inin annesinin İslam Dini'ne inandığı fakat ibadetlerini yapamadığı/İslam Dini'ne inancının olmadığı gözlenmektedir. Verilerden, Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme durumu ile annenin dini durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ($\chi^2=19,58$; $p<0,05$) ve annenin dini bağlılığı arttıkça öğrencilerin Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme düzeyinin de arttığı görülmektedir.

2.2.20. Yirminci alt probleme ilişkin bulguların incelenmesi

Tablo 36.

Ramazan Ayı'nda Oruç Tutmayı İsteme Durumu İle Babanın Dini Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Aşağıdakilerden hangisi babanın dini durumunu anlatır				Toplam	p
		İslam Dini'ne inanan ve ibadetlerini yerine getiren	İslam Dini'ne inanan ama ibadetlerini aksatan	İslam Dini'ne inanan ama ibadetlerini yapamayan & İslam Dini'ne inancı olmayan			
Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı ister misiniz?	Evet	n	585	114	31	730	5,39 0,02
	hep isterim	%	80,1%	15,6%	4,2%	100,0%	
	Bazen	n	138	28	14	180	
	isterim	%	76,7%	15,6%	7,8%	100,0%	
	Hayır	n	15	7	2	24	
	istemem	%	62,5%	29,2%	8,3%	100,0%	
Toplam		n	738	149	47	934	
		%	79,0%	16,0%	5,0%	100,0%	

Tablo 36'ya bakıldığında, Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı hep istediğini belirten öğrencilerin %80,1'inin babasının İslam Dini'ne inandığı ve ibadetlerini yerine getirdiği, %15,6'sının babasının İslam Dini'ne inandığı ama ibadetlerini aksattığı ve %4,2'sinin babasının İslam Dini'ne inandığı fakat ibadetlerini yapamadığı/İslam Dini'ne inancının olmadığı görülmektedir. Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı bazen istediğini belirten öğrencilerin %76,7'sinin babasının İslam Dini'ne inandığı ve ibadetlerini yerine getirdiği, %15,6'sının babasının İslam Dini'ne inandığı ama ibadetlerini aksattığı ve %7,8'inin babasının ise İslam Dini'ne inandığı fakat ibadetlerini yapamadığı/İslam Dini'ne inancının olmadığı anlaşılmaktadır. Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı hep istediğini belirten öğrencilerin %62,5'inin babasının İslam Dini'ne inandığı ve ibadetlerini yerine getirdiği, %29,2'sinin babasının İslam Dini'ne inandığı ama ibadetlerini aksattığı ve %8,3'ünün babasının ise İslam Dini'ne inandığı fakat ibadetlerini yapamadığı/İslam Dini'ne inancının olmadığı gözlenmektedir. Eldeki verilerden, Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme durumu ile babanın dini durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ($\chi^2=5,39; p<0,05$) ve babanın dini bağlılığı arttıkça öğrencilerin Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme düzeyinin de arttığı anlaşılmaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışma, ailenin dini tutum ve davranışlarının çocuklarının dini tutum ve davranışlarıyla ilişkili olup olmadığını belirli sorular çerçevesinde Diyarbakır ilinin dört merkez ilçesinden toplam sekiz ilköğretim okulunda öğrenim gören 3. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmaya dayanmaktadır. Elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin annelerinin yaklaşık yarısının okuma-yazma bilmediği ve bu oranın Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması’nda tespit edilen Türkiye’deki okuma-yazma bilmeyenler ortalamasından yaklaşık on kat fazla olduğu, öğrencilerin babalarının ise yaklaşık beşte birinin okur-yazar olmadığı ve aynı araştırmaya göre okuma-yazma bilmeyenler ortalamasının dört katı kadar fazla olduğu¹⁹ tespit edilmiştir. Verilerden, araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin öğrenim düzeyleri çok alt seviyelerde olmasına rağmen, babaların eğitim durumunun annelere göre daha iyi olduğu söylenebilir.

2010 yılında yapılan Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması’nın verilerine göre,²⁰ bir çocuklu ailelerin oranının %14,3; iki çocuklu ailelerin oranının %26,5; üç çocuklu ailelerin oranının %14,1; dört çocuklu ailelerin oranının %7; beş çocuklu ailelerin oranının %3,7 olduğu ve en büyük oranı %26,5’le iki çocuklu ailelerin oluşturduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması’nın bulgularıyla karşılaştırıldığında, Diyarbakır’da genelde çok çocuklu ailelerin mevcut olduğu ve araştırmaya katılan ailelerin çocuk sayısı ortalamasının dört olduğu ve Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması’nın ortalaması olan ikiden fazla olduğu görülmektedir.

Anket sonuçlarından, öğrencilerin yaklaşık ¾’ünün, okullarda DKAB dersi almadan önce bir şekilde din eğitimi aldıkları gözlenmektedir. Ayrıca öğrencilerin büyük çoğunluğunun, dini bilgilerini birinci sırada annelerinden, ikinci sırada babalarından, üçüncü sırada ise dede ve ninelerinden aldıkları anket verilerinden anlaşılmaktadır. Buna göre, çocukların dini bilgi alma hususunda en fazla anne ve babalarından etkilendikleri, çocuğun dini tutum ve davranışları üzerinde anne ve babanın davranışlarının önemini gösterir niteliktedir. “7-9 Yaş Çocukların Dini Bilgi ve Duygu Gelişimleri Üzerinde Ailenin Etkisi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında da çocuğun dini bilgileri en çok annesinden öğrendiği bulgusuna

19 T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*, (Ankara: Manas Medya Planlama Reklam Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti., Genel Yayın No: 145, 2010), 46.

20 T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*, (Ankara: Manas Medya Planlama Reklam Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti., Genel Yayın No: 145, 2010), 50.

ulaşmıştır.²¹ Çalışmaya katılan annelerin tamamına yakınının ev hanımı olması ve evde çocuğuna daha fazla vakit ayırarak onunla ilgilenme görevini üstlenmiş olması, çocukların dini bilgilerini birinci sırada annelerinden almasının nedeni olarak düşünülmektedir.

TÜİK'in (Türkiye İstatistik Kurumu) 2006'da yapmış olduğu araştırmaya göre,²² bireylerin dini bilgilerini %58'lik bir oranla en çok ailesinden/akrabalarından, %15,7 ile din görevlilerinden, %10,3 ile okuldan, %6,6 ile dini kitaplardan, %6,4 ile Kur'an kurslarından ve %2,7 ile de diğer kaynaklardan edindiği tespit edilmiştir. Elde edilen bu veriler ışığında, çocuğun din eğitiminde ve dini tutum ve davranışlarının şekillenmesinde etkili olan çevresel faktörler arasında anne-babanın diğerlerine göre daha etkili olduğu görülmektedir. Çalışmanın sonuçları, mevcut çalışmaları destekler mahiyettedir.

Öğrencilerin dini konularda soru sorma sıklıklarına göre, kız ve erkek öğrencilerin annelerine dini konularda babalarından daha sık soru sordukları, kız çocuklarının sırasıyla anne, baba, dede ve ninelerine erkek öğrencilerden daha sık soru sordukları görülmektedir.

Öğrencilerin sorularına anlayacakları şekilde cevap alma oranları incelendiğinde, öğrencilerin annelerinin sırasıyla babalarına, ninelerine ve dedelerine nispeten daha anlaşılır şekilde cevaplar verdikleri anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin ailelerinin dini konularda nasihat etme/öğüt verme sıklığıyla ilgili araştırma verilerine göre, öğrencilere birinci sırada annelerinin, ikinci sırada babalarının, üçüncü sırada ninelerinin ve dördüncü sırada da dedelerinin dini konularda sık sık nasihat ettikleri tespit edilmiştir.

Öğrencilerin ezberledikleri dua ve surelerle ilgili verilere göre, üçüncü sınıfa kadar DKAB dersi almamış olmalarına rağmen üçte birinden fazlasının en az beş sure veya duayı ezbere bildiği ve namazda okunan sure ve dualar hakkında din eğitimi aldıkları sonucuna ulaşılabilir.

Öğrencilerin ezberledikleri dua ve sureleri kimlerden öğrendikleriyle ilgili verilere göre, birinci sırada annelerinden, ikinci sırada babalarından, üçüncü sırada cami imamından ve dördüncü sırada da dede ve ninelerinden öğrendikleri so-

21 Semiha Yılmaz, "7-9 Yaş Çocukların Dini Bilgi Ve Duygu Gelişimleri Üzerinde Ailenin Etkisi" (Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 1999), 53-54.

22 T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *Aile Yapısı Araştırması 2006*, (Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2006), 22.

nucuna ulaşılmıştır. Burada birinci ve ikinci sırada anne-babanın gelmesi, ailenin dini tutum ve davranışlarının çocuklarının dini tutum ve davranışlarının şekillenmesindeki önem derecesini gösterir niteliktedir.

Öğrencilerin ailelerinin dini inanç ve ibadet durumlarıyla ilgili veriler incelendiğinde, İslam Dini'ne inanma ve ibadetlerini yerine getirme hususunda birinci sırada annenin, ikinci sırada babanın, üçüncü sırada ninenin ve dördüncü sırada da dedenin geldiği görülmektedir.

Anne-babanın, özellikle de annenin okuma-yazma oranının alt seviyelerde olmasına rağmen dini bilgi verme, kendisine dini soru sorulması hoşgörüsü gösterme, sorulara çocuklarının anlayacakları şekilde cevap verme, çocuklarına dini konularda sıkça nasihat etme/öğüt verme, çocuklarının dua ve sureleri ezberleme/öğrenmelerine yardımcı olma ve İslam Dini'ne inanma ve ibadetlerini yerine getirme hususlarında hep birinci sırada yer alması ilgi çekici bir sonuçtur.

Çalışmanın temel problemi çerçevesinde cinsiyet, Kur'an okumayı bilme düzeyi, din eğitimi alma durumu, evde yemeklerden sonra dua okunma sıklığı, Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme düzeyi, ailenin dini etkinliklere götürme sıklığı, dini konularda aileye soru sorma sıklığı, dua/sure ezberleme/öğrenmesine yardımcı olan kişi ve ailenin nasihat etme sıklığı değişkenleri arasında ilişki olup olmadığının ki-kare analizi sonuçlarına göre, öğrencilerin kardeş sayısı, anne-babanın eğitim durumu ve meslek türü değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bununla beraber cinsiyet ile din eğitimi alma durumu ve Kur'an okumayı bilme durumu arasında, din eğitimi alma durumu ile Kur'an okumayı bilme, Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme, evlerinde yemeklerden sonra dua okunma ve anne-babanın dini etkinliklere götürme sıklığı arasında anlamlı şekilde farklılaşma görülmüştür. Kur'an okumayı bilme düzeyi ile evde yemeklerden sonra dua okunma durumu, evde yemeklerden sonra dua okunma durumu ile de anneye ve babaya dini konularda soru sorma sıklığı arasında anlamlı şekilde farklılaşma belirlenmiştir. Dua ve sureleri anne-babadan öğrenme durumuyla dini konularda anne-babaya soru sorma sıklığının da anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiş, annenin ve babanın çocuğuna nasihat bulunma sıklığı ile öğrencilerin Kur'an okumayı bilme düzeyi, Ramazan Ayı'nda oruç tutma isteği, yemeklerden sonra dua okunma sıklığı arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Anne-babanın dini ibadetlerini yerine getirme sıklığı ile öğrencilerin oruç tutma isteği arasında anlamlı şekilde farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmadan elde edilen verilerin sonuçlarına ayrıntılı olarak bakıldığında, cinsiyet durumu ile din eğitimi alma durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ve din eğitimi alma durumunun cinsiyet faktörüne göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Din eğitimi alan kızların oranı, erkeklere göre daha yüksektir. Bu verilerden, Diyarbakır'daki ailelerin kızlarının din eğitimine erkek çocuklarından daha fazla önem verdikleri ya da kız çocuklarının din eğitimi almaya erkek çocuklarından daha ilgili olduğu sonucu çıkarılabilir.

Cinsiyet durumu ile Kur'an okumayı bilme durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ve Kur'an okumayı bilme durumunun cinsiyet faktörüne göre anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Kızlar erkeklere göre Kur'an okumayı daha iyi düzeyde bilmektedirler. Bu konuda hem kız hem erkek öğrenciler lehine sonuçlar görülmekle birlikte, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre soyut düşünme kabiliyetinin daha erken geliştiği de gelişim psikolojisindeki yaygın bir kanaattir. Örneğin Atalay'ın çalışmasında, toplam dindarlık boyutunda ilköğretim ve lise öğrencilerinde erkeklerin puanlarının kızlara göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.²³ Arıcı ise, İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olduğunu, kız öğrencilerin başarı düzeyinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.²⁴ Yavuz'un çalışmasında, bu çalışmanın bulgularını destekleyici mahiyette, kızların erkeklere oranla inanmaya daha yatkın, dini duygu ve ilgilerinin daha canlı olduğu bulgularına ulaşılmıştır.²⁵

Din eğitimi alma durumu ile Kur'an okumayı bilme düzeyi arasında anlamlı şekilde farklılaşma tespit edilmiştir. Din eğitimi aldığını belirten öğrencilerin Kur'an okumayı bilme oranı anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuçtan, çocuklarının din eğitimi alması için uygun ortamı hazırlayan ailelerin çocuklarının Kur'an öğrenmesi için de çaba gösterdikleri çıkarılabilir.

Din eğitimi alma durumu ile Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme durumu arasında anlamlı şekilde farklılaşma görülmektedir. Din eğitimi aldığını belirten öğrencilerin Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme oranı anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Din eğitimi alan öğrencilerin din eğitimi almayan öğrencilere göre Ramazan Ayı'nda oruç tutmaya daha istekli olduğu anlaşılmaktadır. Buradan, öğrencilerin din eğitimi alması için uygun ortamı sağlayan ailelerinden etkilendikleri ve Ramazan Ayı'nda oruç tutmaya daha istekli oldukları sonucu çıkarılabilir.

23 Talip Atalay, *İlköğretim ve Liselerde Dindarlık Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma: Diyarbakır Örneği*, (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi, 2005), 100.

24 İsmail Arıcı, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler (Ankara Örneği)" (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2007), 109-110.

25 Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, 50-52.

Din eğitimi alma durumu ile evde yemeklerden sonra dua okunma durumu arasında anlamlı şekilde farklılaşma tespit edilmiştir. Din eğitimi aldığını belirten öğrencilerin evlerinde, yemeklerden sonra dua okunma sıklığı daha yüksek bulunmuştur. Din eğitimi almanın zorunlu olmadığı ve okullarda ders olarak okutulmadığı ilkokul üçüncü sınıfta öğrenim gören öğrenciler, ailelerinin dini kişilik gelişimi için uygun ortam hazırlaması sayesinde din eğitimi almışlardır. Bu sonuçlarda, çocuklarının dini kişilik gelişimi için çaba sarf eden ve din eğitimi alması için uygun ortam hazırlayan ailelerin evde yemeklerden sonra dua okunması hususuna da dikkat ettikleri düşünülebilir.

Din eğitimi aldığını belirten öğrencileri anne-babanın dini etkinliklere götürme sıklığı daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilere din eğitimi alması için uygun ortamı hazırlayan anne-babaların oranı arttıkça, dini etkinliklere götüren anne-babaların oranının da arttığı ki-kare analiziyle doğrulanmıştır. Buradan çocukların din eğitimine özen gösteren ailelerin çocuklarını daha sık şekilde dini etkinliklere götürdüğünü anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin Kur'an okumayı bilme düzeyi arttıkça evlerinde yemeklerden sonra dua okunma oranının da arttığı gözlenmiştir. İlkokul üçüncü sınıfta öğrenim gören öğrenciler, ailelerinin dini kişilik gelişimi için uygun ortam hazırlamasıyla Kur'an okumayı öğrenmişlerdir. Çocuklarının dini kişilik gelişimi için çaba sarf eden ve Kur'an okumayı öğrenmesi için uygun ortam hazırlayan ailelerin oranı yükseldikçe, evde yemeklerden sonra dua okunma oranı da paralel şekilde yükselmektedir.

Evlerde yemeklerden sonra dua okunma sıklığı arttıkça çocukların anne ve babalarına dini konularda soru sorma sıklığı da artmaktadır. Buradan hareketle, yemeklerden sonra dua okunma sıklığının artmasına paralel şekilde çocukların dini sorularının veya ilgilerinin de arttığı düşünülebilir. Yemeklerden sonra evde dua okunduğunu gözlemlene, çocukların dini ilgilerinin tek sebebi olmayabilir; fakat bu davranışı daha sık sergileyen ailelerde anne ve babalara dini soru sorma oranının arttığı, çocuğun dini etkinlikleri gözlemlene sıklığına göre dine olan ilgisinin de arttığı söylenebilir.

Dua ve sureleri anne ve babasından öğrendiğini belirten öğrencilerin dini konularda anne-babalarına soru sorma eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Öğrenciler kendilerini dini noktada muhatap gören anne-babalarına daha sık soru sormaktadır. Buradan çocuklarıyla sure ve dua öğretimi veya ezberi gibi dini hususlarda ilgilenen anne-babayla kurulan diyalogu devam ettirme, uyanan ilgiyi sürdürme eğiliminin hâsıl olduğu sonucu çıkarılabilir.

Anne ve babanın çocuğuna nasihatte bulunma sıklığı arttıkça çocukların Kur'an okumayı bilme düzeyinde de yükselme gözlenmektedir. Yani anne-babanın çocuğuna nasihat etme sıklığı arttıkça çocukların Kur'an okumayı bilme düzeyi de yükselmektedir. Anne ve babanın çocuğuna dini hususlarda nasihatte bulunması, dini konularda paylaşımda bulduklarını gösterir. Dini hassasiyetleri olan ailelerde dini paylaşımların yoğunluğunun artmasıyla Kur'an okumayı bilme düzeyinin paralel şekilde artması veya birlikte düşmesi kendi içinde tutarlı bir durumdur.

Anne-babanın nasihatte bulunma sıklığı arttıkça Ramazan Ayı'nda oruç tutma isteğinin arttığı gözlenmiştir. Anne ve babanın çocuklarına dini konularda nasihat etme sıklığıyla çocukların Ramazan Ayı'nda oruç tutmayı isteme durumu arasında paralellik mevcuttur. Annenin ve babanın çocuğuna dini hususlarda nasihatte bulunması, ailenin dini konularda paylaşım yaptıklarını gösterir. Bu paylaşımların sıklığıyla çocuklarının Ramazan Ayı'nda oruç tutma isteği doğru orantılı şekilde artmıştır.

Yapılan araştırmada, annenin ve babanın nasihatte bulunma sıklığı arttıkça evde yemeklerden sonra dua okunma sıklığının da arttığı gözlenmiştir. Anne ve babanın çocuğuna dini konularda nasihatte bulunması, dini konularda paylaşımına açık olduklarını gösterir. Dini hassasiyetleri olan ailelerde dini paylaşımların yoğunluğunun artmasıyla evde yemeklerden sonra dua okunma sıklığının da paralel şekilde artması aile içinde tutarlı bir durumdur.

Anne-babanın dini inancına bağlılığı arttıkça, öğrencilerin oruç tutma isteğinin de arttığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, çocuğun dini tutum ve davranışlarının anne ve babasının dini tutum ve davranışlarından etkilendiği tezini doğrular niteliktedir. Öğrenci, dini ibadetleri gözleme sıklığına göre inanmaya ve ibadetleri yapmaya daha eğilimli hale gelmektedir. Yavuz'un çalışmasında çocukta dış faktörlerin içten gelen uyarıları beslemesi ile uyanan ve çocuğu belli bir dini yaşayış ve anlayışa götüren bir gelişmenin görüldüğü, çocuğun dini gelişiminde başta aile olmak üzere sosyal ortamın ve eğitimin etkili olduğu bulgularına ulaşılmıştır.²⁶ Ünal'ın çalışmasında anne-babanın ibadet etme, çocuğuna din eğitimi sunma ve din eğitimine teşvik etmesi değişkenleriyle çocuğun aileden aldığı din eğitimini uygulaması arasında bir paralellik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²⁷ Bilgi-

26 Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, 248.

27 Dilek Ünal, "Çocuğun Din Eğitiminde Ana-Baba Rollerini (Bilecik Örneği)" (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2008), 82-83.

li'nin çalışmasında, ailesi dine ilgili olan çocukların DKAB dersine ve bu derste sunulan bilgilere karşı daha ilgili olduğu tespit edilmiştir.²⁸ Abanoz'un çalışmasında, çocuğun dini bilgi aldığı kişilerin ve anne-babanın çocuğuna dini ve ahlaki eğitim vermelerinin çocuğun inanç, ibadet ve ahlak gelişimine olumlu etkisinin olduğu tespit edilmiştir.²⁹ Ayrıca çocukların dini ve ahlaki gelişimlerinde, kişisel özelliklerinden ziyade anne-babanın çocuğun eğitimiyle ilgilenmesinin etkili faktör olduğu, çocuk üzerinde en önemli etkiye anne-babanın sahip olduğu, özellikle de anne-babanın verdiği eğitimin çocuğun dini ve ahlaki gelişiminde diğer faktörlerden daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada, mevcut araştırmalarla aynı doğrultuda sonuçlar elde edilmiştir ve onların ulaştığı oldukları verileri destekler mahiyette bulgular elde edilmiştir. Ayrıca anne-babanın çocuğun din eğitiminde ve dini tutum ve davranışlarında birinci derecede bir işlev gördüğü, çocuğun dini eğilimlerini önemli düzeyde etkilediği, dini tutum ve değerleri öğrenmesi ve dini kişilik geliştirmesine uygun ortam hazırlamada yakın çevresindeki diğer bireylere göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında, yemeklerden sonra yapılan duaların, izlenen dini filmlerin, ziyaret edilen kutsal mekânların, çocuğun dini sorunlarına verilen cevapların ve cevap verme tavrının anne-babanın çocuğunun dini tutum ve davranışlarında birincil derecede etkili olduğu göz önüne alındığında, çocuğun bu tip etkinliklere ailesiyle birlikte katılmasının, çocuğun dini kişilik geliştirmesinde, çocuktaki merak duygusunun dine yönlendirilmesinde, dinin beslenmesine katkısı olacağından, bu tip etkinliklerin nitelik ve sıklığının artırılması önerilebilir.

Çocuğun din eğitiminde, dinin tutum ve davranışlarında birinci derecede ailenin etkili olduğu gerçeğinin toplum nezdinde de önemsenmesi ve çocuğun din eğitimi hususundaki çalışmaların anne-babaya daha rahat ulaşan medya araçlarıyla yayılması, televizyon ekranlarında gündem halini alması, anne-babaların dini anlamda kendilerini daha donanımlı yetiştirmeleri konusunda duyarlılık oluşmasına yardımcı olabilir.

28 Fatih Menderes Bilgili, "Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler," (İstanbul: Beyan Yayınları, 2005), 265.

29 Süleyman Abanoz, "6-12 Yaş Arası Çocukların Dini ve Ahlaki Gelişimlerinde Anne ve Babaların Rolü: İzmir ve Sakarya Örneği" (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2008), 103-104.

Kaynakça

- Abanoz, Süleyman. "6-12 Yaş Arası Çocukların Dini ve Ahlaki Gelişimlerinde Anne ve Babaların Rolü: İzmir ve Sakarya Örneği." Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2008.
- Apaydın, Halil. "Aile İçi İletişimin Çocuğun Dinsel Gelişimine Etkisi." *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (2001): 319-337.
- Araz, Hatice. "Türk Aile Yapısında Aile İçi Dini İletişim Problemleri ve Bunların Çocuğun Din Eğitime Etkileri." Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2007.
- Arıcı, İsmail. "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler (Ankara Örneği)." Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2007.
- Arslantürk, Zeki. *Sosyal Bilimler İçin Araştırma Metot ve Teknikleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1997.
- Atalay, Talip. *İlköğretim ve Liselerde Dindarlık Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma: Diyarbakır Örneği*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi, 2005.
- Ay, Mehmet Emin. "Aile Ortamında Yerine Getirilen İbadetlerin Çocuk Üzerindeki Etkileri." *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1994): 163-170.
- Ay, Mehmet Emin. *Ailede ve Okulda Din Eğitiminde Mükâfat ve Ceza*. İzmir: Nil Yayınları, 1994.
- Bilgili, Fatih Menderes. *Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2005.
- Bilgin, Beyza. *İslâm ve Çocuk*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1991.
- Binbaşıoğlu, Cavit. *Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları*. İstanbul: MEB Yayınları, 2000.
- Büyükoztürk, Şener vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2017.
- Büyükoztürk, Şener. *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2005.
- Can, Abdullah. *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi, 2014.
- Dam, Hasan. "Öğrencinin Okul Başarısında Aile Faktörü." *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7/14 (2008): 75-99.
- Erdil, Kemalettin. *Aile Okulu*. Ankara: TDV Yayınları, 1991.
- Ertuğrul, Halit. *Ailede ve Okulda Çocuk Eğitimi*. İstanbul: Nesil Yayınları, 2008.
- Erürker, Burcu Alpbaz. "Aileye ve Parçalanmış Aileye Sahip 5-6 Yaş Çocuklarının Bilişsel İşlevlerinin Karşılaştırılması." Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, 2007.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2008.
- Kasapoğlu, Abdurrahman. "Kur'an'a Göre Ailenin Din Eğitimi Görevi." *Diyanet İlmî Dergi*, 2 (2008): 7-26.
- Korkmaz, İsa. "Sosyal Öğrenme Kuramı." Eğitim Psikolojisi (Gelişim-Öğrenme-Öğretim) içinde, ed. Binnur Yeşilyaprak, 245-269. Ankara: Pegem Akademi, 2017.
- Korkmaz, Melike N., Gülsen Erden. "Çocukları Suç Davranışına Yönelten Olası Risk Faktörleri." *Türk Psikoloji Yazıları*, 25 (2010): 76-87.
- Kurt, Abdurrahman. "Dindarlığı Etkileyen Faktörler." *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (2009): 1-26.
- Sağlam, İsmail. *Çocuk ve İbadet: 7-14 Yaş Dönemi İbadet Eğitimi Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Düşünce Kitabevi Yayınları, 2003.

- Şahin, Fatma Tezel ve Fatma Nilgün Cevher. "Türk Toplumunda Aile-Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış." *ICANAS 38*, Ankara: 10-15 Eylül 2007, 775-790.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. *Aile Yapısı Araştırması 2006*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2006.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. *Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması*. Genel Yayın No: 145. Ankara: Manas Medya Planlama Reklam Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti., 2010.
- Tekin, Muhammet Ali. "Hadis Tekniği Açısından Fıtrat Hadisinin İnşası." Sosyal Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2008.
- Ural, Ayhan ve İbrahim Kılıç. *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık, 2006.
- Ünal, Dilek. "Çocuğun Din Eğitiminde Ana-Baba Rollerini (Bilecik Örneği)." Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2008.
- Vergote, Antonie. "Çocuklukta Din." çev. Erdoğan Fırat, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22 (1978): 315-329.
- Yavuz, Kerim. *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1983.
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Altın Kitaplar Dizisi, 1982.
- Yılmaz, Semiha. "7-9 Yaş Çocukların Dini Bilgi ve Duygu Gelişimleri Üzerinde Ailenin Etkisi." Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 1999.